O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI

УШБУ СОНДА:
ОИЛАВИЙ ТАДБИРКОРЛИК: ЭЪТИБОР ВА ИМКОНИЯТ 2
ТУГАТИШ КОМИССИЯСИНИНГ НОТЎҒАЛ ИШЛАРИ 3
ТИКЛАНГАН ИМТИЁЗ 3
ТАКЛИФ, ТАНҚИД, МУЛОҲАЗА... 4

Адолат ҳар ишда ҳамроҳимиз ва дастуримиз бўлсин!

ИНСОН ва ҚОНУН

№ 4 (410)
2005 йил 25 январ
сешанба

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ АДЛИЯ ВАЗИРЛИГИНИНГ ҲУҚУҚИЙ ГАЗЕТАСИ

Сотувда эркин нархда

MEZON:

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Сенати (юқори палата) (бундан буён матнда Сенат деб юритилади) ҳудудий вакиллик палатаси бўлиб, Сенат аъзоларидан (сенаторлардан) таркиб топади.

Сенат аъзолари Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар ва Тошкент шаҳридан тенг миқдорда — олти кишидан сайланади. Сенатга сайлов Қорақалпоғистон Республикаси Жўқорғи Кенгеси, вилоятлар, туманлар ва шаҳарлар давлат ҳокимияти вакиллик органлари депутатларининг тегишли қўшма мажлисларида мазкур депутатлар орасидан яширин овоз бериш йўли билан ўтказилади.

Сенатнинг ўн олти нафар аъзоси фан, санъат, адабиёт, ишлаб чиқариш соҳасида ҳамда давлат ва жамият фаолиятининг бошқа тармоқларида катта амалий тажрибага эга бўлган ҳамда алоҳида хизмат кўрсатган энг обрўли фуқаролар орасидан Ўзбекистон Республикаси Президенти томонидан тайинланади.

Сенатнинг ваколат муддати — беш йил.

“ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ МАЖЛИСИГА САЙЛОВ ТЎҒРИСИДА”ГИ ҚОНУН, 50-МОДДА.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИНИНГ

ФАРМОНИ

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Сенати аъзоларини тайинлаш тўғрисида

Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 77-моддаси ва «Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисига Сайлов тўғрисида» Ўзбекистон Республикаси Қонунининг 50-моддасига мувофиқ қуйидагилар Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Сенатининг аъзолари этиб тайинлансин:

Орипов Абдулла — Ўзбекистон Республикаси Ёзувчилар уюшмасининг раиси

Воҳидов Эркин Воҳидович — Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Халқаро ишлар ва парламентлараро алоқалар қўмитасининг раиси

Йўлдошев Беҳзод Содиқович — Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси президенти, Ядро физикаси институти директори

Кучерский Николай Иванович — Навоий кон-металлургия комбинати бош директори

Иномова Светлана Турсуновна — Ўзбекистон Республикаси Бош вазирининг ўринбосари, Хотин-қизлар қўмитасининг раиси

Убайдуллаев Ботир Ҳусанович — «Камолот» ёшлар ижтимоий ҳаракати раиси

Боқибоев Эркин Жўраевич — Ўзбекистон фахрийларини ижтимоий қўллаб-қувватлаш «Нуроний» жамғармаси раиси

Шарифхўжаев Мурод — Тошкент молия институти ректори

Усмонов Мираброр Зуфарович — Ўзбекистон Республикаси Бош вазирининг ўринбосари

Одилхўжаева Сурайё Маҳкамовна — Тошкент юридик институти «Давлат ва ҳуқуқ тарихи» кафедраси профессори вазифасини бажарувчи

Кучеров Вадим Петрович — «Тошкент авиация ишлаб чиқариш бирлашмаси» акциядорлик жамияти бош директори

Муҳиддинова Фарруҳа Фахриддиновна — Ўзбекистон Республикаси Олий суди раиси

Раҳмонқулов Миракбар Ҳожиакбарович — Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Миллий хавфсизлик кенгаши котибининг биринчи ўринбосари

Худайбергенов Турсинхан Айдарович — Ўзбекистон Республикаси Президентининг Давлат маслаҳатчиси

Ражабова Мавжуда Абдуллаевна — Тошкент шаҳар Яккасарой тумани жиноий ишлар бўйича судининг раиси

Сафоев Содиқ Солиҳович — Ўзбекистон Республикаси ташқи ишлар вазири

Ўзбекистон Республикаси Президенти *И. КАРИМОВ*

Тошкент шаҳри,
2005 йил 24 январь

ЖАМИЯТИМИЗ МАҚСАДИ — ҚОНУН УСТУВОРЛИГИГА ЭРИШИШ

Мустақиллигимизнинг ўтган ўн уч йили давомида жамиятимизда кенг қамровли ислоҳотлар тадрижий тарзда босқичма-босқич амалга оширилди ва бу жараён давом этмоқда. Ҳаётимизда том маънодаги демократик тамойилларни шакллантиришга эришиш, жаҳон цивилизацияси жараёнларига қўшилиш, умуминсоний, диний ва миллий қадриятларни уйғунлаштириб, маърифий ва диний бағрикенглик асосида турмуш тарзимизни фаровонлаштириш борасида дадил қадамлар ташланди.

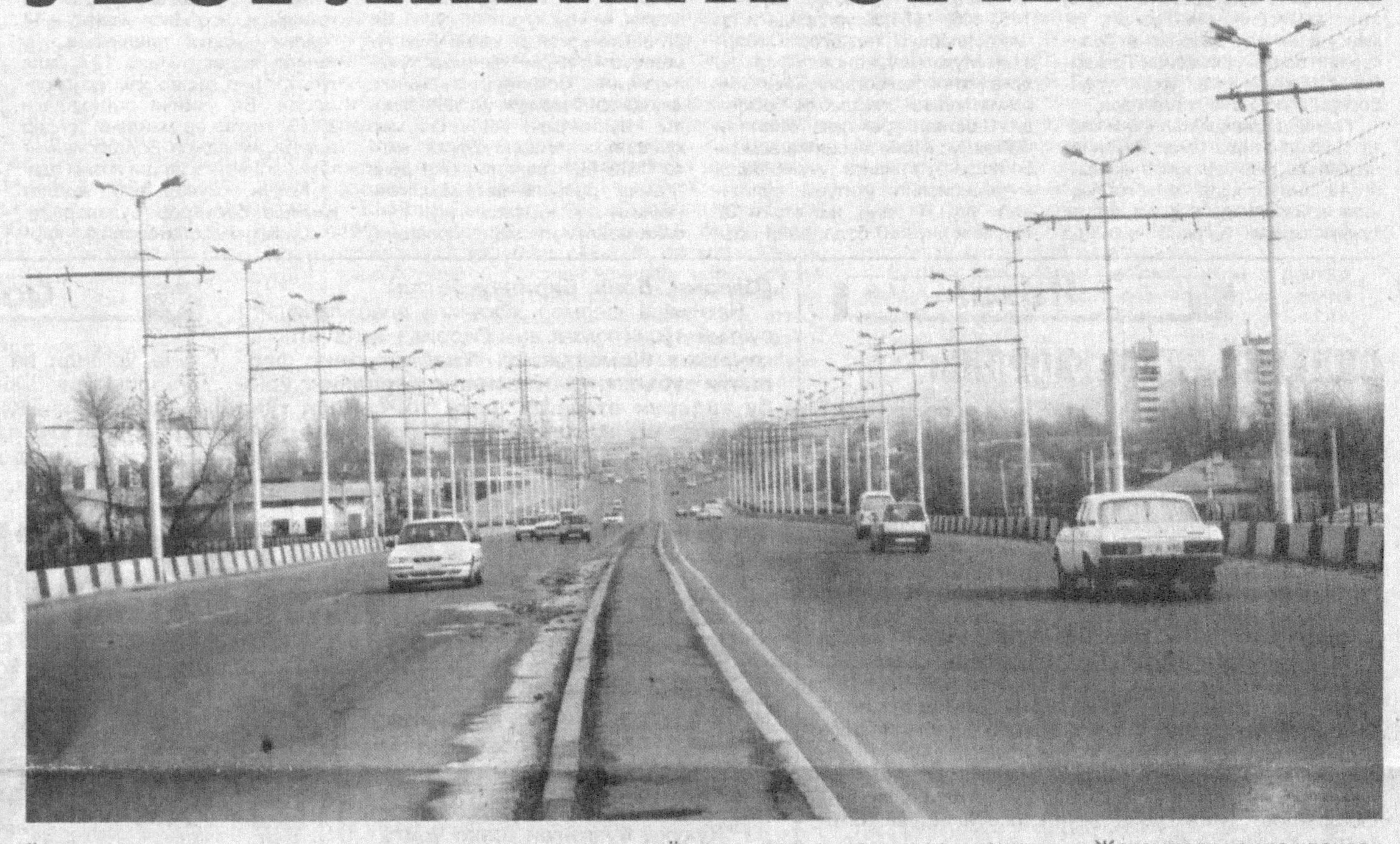

Бу борада айниқса, икки палатали парламентга бўлиб ўтган сайловлар жамиятимиз ҳаётида, демократик-ҳуқуқий давлат асосларини яратишда ғоятда улкан воқеа бўлди. Ҳокимиятнинг бўлиниши тамойили асосида судлар мустақиллигини таъминлаш мақсадида умумий юрисдикция судларининг ихтисослашуви судьяларнинг мутахассислик даражаси ошишига кенг имконият яратди. Илгари фуқаролик, жиноий ва маъмурий ишлар битта суд иш юритувида кўриб чиқилар эди. Ўша пайтда судьянинг у ёки бу тоифадаги ишни кўришда малакаси, ҳуқуқий билими етишмаслиги оқибатида шошмашошарлик билан адолатсиз қарорлар қабул қилиш ҳоллари ҳам содир этиларди.

Маълумки, юриспруденция соҳаси кўп тармоқли бўлиб, битта судья барча ҳуқуқ соҳалари билан боғлиқ кодекслар, қонунлар, қонуности ҳужжатларини чуқур ўрганиб, универсал билимга эга бўлиши қийин. Амалий тажрибалардан кўринадики, ихтисослашмаган суд таркибида фаолият юритган судьянинг малакаси, билими ва тажрибаси ё жиноят ёки фуқаролик ёхуд маъмурий ишларни кўриш учун етарли бўлади. Фикримизча, суд-ҳуқуқ тизимида амалга оширилган ислоҳотлар жараёнида судьяларнинг ихтисослашуви натижасида бу масала узил-кесил ҳал этилди. Бу ислоҳотларнинг энг муҳим ютуқларидан биридир.

Иккинчи муҳим жиҳат шуки, амалдаги қонунчиликда жиноий жазоларнинг либераллаштирилиши муносабати билан жиноят қонунчилигига инсонпарварлик тамойилининг сингдирилиши жазо амалиётини эркинлаштиришга йўналтирилган саъй-ҳаракатлардир. Жумладан, ярашганлиги муносабати билан шахсни жавобгарликдан озод этиш, иқтисодиёт соҳасидаги жиноятлар юзасидан айбдор томонидан зарар тўлиқ ҳажмда қоплаган тақдирида озодликдан маҳрум қилиш билан боғлиқ бўлмаган жазо тайинланиши каби ўнлаб рағбатлантирувчи меъёрларнинг Жиноят кодексига киритилгани жиноятчиликка қарши кураш сиёсатининг тубдан ўзгарганини кўрсатади. Биргина ярашув институтининг жорий этилиши натижасида минглаб инсонлар жавобгарликка тортилмади, яъни ижтимоий хавфи катта бўлмаган қилмишни содир этган шахсларга нисбатан “судланган”лик тамғаси босилмади.

Давлат ва жамиятни эркинлаштириш демократия ривожига кенг имкониятлар яратади, амалга оширилаётган ислоҳотларни янги босқичга кўтаради. Бошқа соҳалардаги каби суд-ҳуқуқ тизимида амалга оширилаётган ислоҳотлар замирида **барчаси инсон ва унинг манфаатлари учун**, деган юксак ғоя мужассамлашган.

Таъкидлаш жоизки, суд-ҳуқуқ тизимида амалга оширилаётган ислоҳотлар жараёнида ечимини топиш лозим бўлган айрим муаммоларга дуч келиниши табиий. Зеро, жамият ривожи, юксалиши узлуксиз жараён бўлгани боис, қайсидир жойда ёки соҳада озми-кўпми номувофиқ ёки номутаносибликлар учраб туради. Давлат барча соҳада амалга оширилаётган ислоҳотларнинг йўналтирувчиси ва бошқарувчиси сифатида ҳар қандай муаммо ва тўсиқларни бартараф этишнинг ҳуқуқий механизмини яратиш, қонун ҳужжатларини такомиллаштиришни изчил амалга оширишга қодир.

Суд-ҳуқуқ идораларининг мустақиллиги ва таъсирчанлигини таъминлаш, кўп жиҳатдан, судьяларнинг дунёқараши, тафаккури ва ҳуқуқий маданиятини янада юксалтиришни талаб этади. Чунки мазмун-моҳияти билан тубдан ўзгараётган жамиятда янгича дунёқараш, янгича тафаккурни шакллантириш учун маълум давр талаб этилади. Ихтисослашган суд идорасида фаолият кўрсатаётган судьялар ва суд ходимларининг интеллектуал салоҳиятини юксалтириш, нафақат тор доирадаги мутахассис, яъни фақат жиноят ишларини кўриш, шу билан бир қатор ҳуқуқ тармоқларида рўй берган ўзгаришларни, айниқса, янги қонунларни ўз вақтида ўрганиб, зарур ҳолларда суд амалиётида бошқа соҳа қонунларидаги меъёрлардан фойдаланишга тўғри келади. Шу боис суд тизимининг энг қуйи бўғинигача, яъни туман-шаҳар судларида ҳам етарли манбалар билан жиҳозланган кутубхоналар ташкил этиш ва унда қонунларни мужассамлаштиришни йўлга қўйиш лозим. Судья ўзи ишлаётган суд биносида зарур қонунлар, қонун ости ҳужжатлари билан эркин танишиш имкониятига эга бўлолмас экан, унинг ёзган ҳукми, ҳал қилув қарорлари, ажримлари қонунлар асосида асослантирилмаган бўлиши эҳтимолдан холи эмас.

Президентимиз Ислом Каримов **суднинг том маънода мустақиллигини таъминлаш учун юридик-ҳуқуқий меъёрларни эркинлаштириш ва янгилаш билан бирга, суд идоралари фаолиятининг ташкилий шаклларини такомилаштириш бўйича ривожланган демократик давлатлар тажрибасини ҳар томонлама чуқур ўрганиб чиқиш долзарб вазифа** эканлигини алоҳида таъкидлаганлар.

Фикримизча, суд фаолиятини ташкилий жиҳатдан таъминлаш жуда кенг маънони англатади.

Жаҳондаги ривожланган давлатларида, судьянинг касб маҳоратини оширишда унинг юритувидаги ишларнинг ҳажми, сон ва сифати жиҳатидан таҳлил қилиб борилади. Иш ҳажми бошқа ҳудудларга нисбатан ошган минтақалардаги судьяларнинг иш сифатини яхшилаш, енгиллик туғдириш учун қўшимча штатлар ажратиш масаласи ҳал этилади. Шу нуқтаи назардан қараганда, суд-ҳуқуқ тизимида ислоҳотлар давом эттирилаётган айни пайтда судьяларнинг иш ҳажмини таҳлил қилиш йўли билан ҳар бир минтақалардаги судьянинг ўртача иш ҳажми миқдори аниқланиб, иш ҳажми жиҳатдан энг юқори бўлган минтақа судлари фаолиятини ташкилий жиҳатдан мустаҳкамлаш, яъни қўшимча штатлар ажратиш чоралари кўрилса, мақсадга мувофиқ бўлади.

(Давоми учинчи бетда)

ҲУҚУҚИНИ БИЛГАН КАМ БЎЛМАС

Албатта, тадбиркорлик ўз-ўзидан ривож топиб кетавермайди. Бунинг учун аввало, фидойилик, астойдил меҳнат қилиш ва шу билан бирга сармоя керак.

Данғара туманидаги Эски Шалдир қишлоғида истиқомат қиладиган тадбиркор И.Юнусов ҳам масаланинг шу томонини ўйлаб, банкдан кредит олишга қарор қилди.

Шу мақсадда у “Бизнес-фонд” маблағлари ҳисобидан 5000000 сўм кредит олишни режалаштирди ва “Ўзтадбиркорбанк”нинг Қўқон бўлимига мурожаат этди. Банк ходимлари Иномжон Юнусовдан имтиёзли кредит олиш учун талаб қилинадиган барча ҳужжатларни қабул қилиб олгач, белгиланган тартибда ўрганиб чиқишди. Шундан сўнг кўп ўтмай тадбиркорга кредит бериш мумкин, деган хулосага келинди.

Қисқаси, ҳаммаси рисоладагидек кетаётган эди. Тадбиркорга кредит бериш масаласи 2004 йил 16 март куни банкнинг кредит қўмитасида муҳокама қилинди ва 5000000 сўм маблағни уч йил муддатда қайтариш шарти билан бериш тўғрисида қарор қабул қилинди. Шу куннинг ўзидаёқ мазкур қарорга асосан банк томонидан 2-сонли кредит шартномаси тузилди. Ишнинг бу қадар тезлашиб кетганлигидан фермер хўжалигининг бошлиғи И.Юнусовнинг ҳам боши осмонга етди. Бироқ у 5 апрел куни фермер хўжалиги ҳисоб-рақамига 2000000 сўм ажратилганидан хабар топиб, ҳайрон бўлиб қолди.

— Шартноманинг 1-бандида банк менга 5.000000 сўм миқдордаги пулни йиллик 6,7 фоиз билан уч йил муддатга ажратиши кўрсатиб қўйилган, — дейди И. Юнусов. — Лекин бор-йўғи 2000000 сўм маблағ ажратилди. Мен бунинг сабабини билолмай ҳайронман.

Фермер хўжалиги бошлиғининг ҳақли саволига банк ходимлари қуйидагича жавоб қайтаришди:

— Пул ажратиш ва кредит бериш бизнинг ваколатимизга кирмайди!

— Ахир, мен олган қарзларимнинг бир қисмини 2007 йилнинг 15 январигача, қолган қисмини эса орадан бир ой ўтиб 15 февралгача қайтариб беришим керак-ку!?

Қисқаси, тадбиркор кредитнинг бир томони нега кемтик бўлиб қолганлиги сабабини билолмади. Шундан сўнг унинг талаби билан “Ўзтадбиркорбанк”нинг Қўқон бўлими бошқарувчиси вазифасини бажарувчиси номидан 2004 йилнинг 19 апрел куни “Ўзтадбиркорбанк” Фарғона вилояти бошқарувчиси Р.Тўраевга алоқа хати тайёрланади. Мазкур хатда “Юнусов Иномжон” фермер хўжалигини кредитлаш учун зарур бўлган 3000000 сўмни ажратиб бериш сўралади. Бироқ бу хат сувга отилган тош каби изсиз кетади.

Кези келганда шуни айтиш жоизки, Адлия вазирлиги томонидан 2001 йил 3 октябрда давлат рўйхатига олинган 1074-сонли “**Тижорат банклари томонидан якка тартибдаги тадбиркорлар, кичик ва ўрта бизнес субъектларини бюджетдан ташқари жамғармаларнинг кредит линиялари ҳисобидан кредитлаш тартиби тўғрисида**”ги Низомнинг 33-бандида тижорат банки кредит қўмитасининг қарори узил-кесил бўлиб, бюджетдан ташқари жамғарма кредит линияси ҳисобидан кредитлар беришни амалга ошириш учун асос бўлиб ҳисобланиши, бюджетдан ташқари жамғармалар томонидан кичик ва ўрта бизнес субъектларини уларга мурожаат қилишини талаб қилиши, шунингдек, тижорат банкларидан мазкур кредитларни ажратишга доир қарорлар ва шу масала билан боғлиқ бошқа ҳужжатларни талаб қилишига йўл қўйилмаслиги қайд этилган.

Бундан ташқари Адлия вазирлигида 2003 йил 20 декабрда 307-сон билан давлат рўйхатига олинган “**Тижорат банклари томонидан фермер хўжаликларини ва кичик**

Qonun dastagi

бизнес субъектларини миллий валютада кредитлаш тартиби тўғрисида”ги Тартиб талабларига асосан кредит қўмитасининг 2004 йил 16 мартда чиқарган қарори билан фермер хўжалигига кредит ажратиб бериш узил-кесил ҳал этилган. Демак, кредит маблағини ажратиш банк ваколатига киради. Бироқ банк кредит қўмитасининг қарори ижроси таъминланмаслиги ҳамда “Ўзтадбиркорбанк” Қўқон бўлими мутасаддиларининг масъулиятсизлиги туфайли кредит маблағи тўлиқ ажратилмай қолиб кетади.

Ана шундай сансоларлик оқибатида фермер хўжалиги бошлиғи Иномжон Юнусов сарсон-саргардон бўлади, бизнес режа бўйича олиниши керак бўлган 372160 сўм соф фойда бой берилади. Масаланинг яна бир муҳим жиҳати шундаки, банк ходимларининг масъулиятсизлиги оқибатида фермер хўжалиги моддий ҳамда маънавий зарар кўради.

Амалдаги “**Тадбиркорлик фаолияти эркинлигининг кафолатлари тўғрисида**”ги қонуннинг 15-моддасида “**Тадбиркорлик субъектларини кредитлаш қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда амалга оширилишлиги**” алоҳида қайд этиб ўтилган. Бундан ташқари, мазкур қонуннинг 30-моддасида “**Тадбиркорлик фаолиятлари субъектлари кредит ресурсларидан эркин фойдаланишда қонун ҳужжатларига мувофиқ тенг ҳуқуқларга эга**”лиги кўрсатиб ўтилган бўлса-да, “Ўзтадбиркорбанк”нинг Қўқон бўлими мутасаддилари ўзларининг ҳаракатсизликлари билан қонунлар талабларини бузишган.

(Давоми иккинчи бетда)

Шу йил 19 январ куни бўлиб ўтган Адлия вазирлигининг Ҳайъат мажлисида Тошкент шаҳри ва вилоятида тадбиркорлик, хорижий инвестициялар ва хорижий инвестициялар иштирокидаги корхоналар ҳуқуқларини ҳимоя қилиш ҳамда шартномавий-ҳуқуқий муносабатларга оид қонунчилик талабларининг ижроси бўйича ўтказилган ўрганишлар натижаси муҳокама этилди.

Ҳайъат мажлисида Тошкент шаҳри ва вилоятидаги ҳақиқий аҳвол, тадбиркорлик фаолияти учун яратилган имконият ва шарт-шароит, шартнома интизомига риоя этилиши, қишлоқ хўжалигини ислоҳ қилишга қаратилган қонун ҳужжатлари ижросига танқидий баҳо берилиб, келгусида амалга оширилиши лозим бўлган вазифалар белгилаб олинди.

Шунингдек, Адлия вазирининг Тошкент шаҳри ва Тошкент вилояти адлия идоралари фаолиятини янада такомиллаштириш юзасидан алоҳида буйруқлари чиқарилди.

Қуйида Тошкент шаҳар адлия идораларининг фаолияти юзасидан қабул қилинган Адлия вазирининг буйруғи чоп этилмоқда.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ АДЛИЯ ВАЗИРИНИНГ БУЙРУҒИ

2005 йил 19 январ *13-ум*-**сон** **Тошкент шаҳри**

ТОШКЕНТ ШАҲАР АДЛИЯ ИДОРАЛАРИНИНГ ФАОЛИЯТИНИ ЯНАДА ТАКОМИЛЛАШТИРИШ ТЎҒРИСИДА

Адлия вазирлиги ишчи гуруҳи томонидан Тошкент шаҳрида 2000-2003 йилларда ўтказилган ўрганишлар жараёнида тадбиркорлик фаолияти бўйича турли тўсиқлар мавжудлиги ва давлат идоралари томонидан уларнинг ҳуқуқ ва қонуний манфаатлари мунтазам равишда бузилиш ҳолатларига йўл қўйилаётганлиги аниқланган эди.

Ўтган йил давомида шаҳар адлия бошқармаси томонидан кўрилган чора-тадбирлар натижасида вазиятга маълум даражада таъсир қилинган, айбдор мансабдор шахсларга нисбатан кескин чоралар кўрилганлигига қарамай, ҳанузга қадар айрим давлат идоралари, ташкилотлар фаолиятида тадбиркорларнинг ҳуқуқ ва манфаатларига путур етказувчи салбий ҳолатлар давом этмоқда. Хусусан, 2004 йилда ҳам вазирлик ишчи гуруҳи томонидан ўтказилган ўрганишда жами 28781 та қонунбузилиш ҳолати аниқланган бўлса, шаҳар адлия бошқармаси томонидан аниқланган қонунбузилиш ҳолати 26680 тани ташкил этади.

Ўтказилган ўрганишда тадбиркорларнинг маблағларини ноқонуний жалб қилиш (224 та), тадбиркорлик субъектларини рўйхатга олиш (213 та), ер ажратиш (60 та), солиққа оид қонунбузилишлар (3518 та), маъмурий жавобгарликка тортиш (1694 та), текширишлар тартибини бузиш (315 та, шундан 3 таси рухсатсиз текшириш), банк соҳасида (4617 та), шартномавий муносабатлар (3527 та) қонунбузилиш ҳолатларига йўл қўйилган.

Табиийки, бундай ҳолатлар ўз навбатида шаҳарда тадбиркорликнинг ривожланиши ва уларнинг эркин фаолият юритишига сезиларли даражада тўсиқ бўлмоқда.

Тошкент шаҳрида тадбиркорлик субъектларига ер ажратишда, қурилиш, қайта қуриш ва реконструкция қилиш рухсатномаларини расмийлаштиришда шаҳар ва туман ҳокимликлари ва уларнинг тизимидаги идоралар томонидан тадбиркорлардан ноқонуний равишда маблағлар ундирилиши, ушбу жараёнда мураккаблаштирилган ноқонуний амалиётлар жорий этилганлиги тадбиркорликка талабгорларнинг тадбиркорлик фаолияти билан шуғулланиш истагини сўндирмоқда.

(Давоми иккинчи бетда)

Ajab savdolar

ТУГАТИШ КОМИССИЯСИНИНГ НОТУГАЛ ИШЛАРИ

Ҳаётда ташланган ҳар бир қадам — бир синов. Айниқса, мансабдор шахслар учун ҳар бир топшириқ, ҳар бир вазифа — катта ишонч. Афсуски, баъзан бу ишонч ҳалоллик билан оқланавермайди. Буни Улуғнор туманидаги "Жалақудуқ" ширкат хўжалигини фермер хўжалигига айлантириш бўйича комиссия раҳбарлари "фаолияти"да ҳам кўришимиз мумкин.

Гап шундаки, Улуғнор тумани машина-трактор парки давлат акциядорлик жамияти раиси Ҳамиджон Ҳасанов Вазирлар Маҳкамасининг 2003 йил 30 октябрдаги "**2004-2006 йилларда фермер хўжаликларини ривожлантириш концепциясини амалга ошириш чора-тадбирлари тўғрисида**"ги қарори ҳамда Улуғнор тумани ҳокимининг қарори билан "Жалақудуқ" ширкат хўжалигини фермер хўжаликларига айлантириш бўйича қайта ташкил этиш комиссиясининг раиси, туман ҳокимлиги девонхона бўлимининг бош мутахассиси Гавҳарбек Максимов эса, унинг ўринбосари этиб тайинланган эди.

Гарчи, ширкат хўжалигини қайта ташкил этиш комиссиясининг низомида фермер хўжаликларини ташкил этишда талабгорларнинг ариза ҳамда тақдим қилган ҳужжатларини ўрганиб чиқишда одиллик ва холислик тамойилларига риоя этиш шартлиги, агар низомда кўрсатиб ўтилган тартиб-қоидалар бузилган тақдирда амалдаги қонунларга мувофиқ жавобгарликка тортилиши кўрсатиб ўтилган бўлса-да, раис билан ўринбосар ўз мансаб ваколатини суиистеъмол қилишди.

Энг ғалати томони шундаки, қонун талабларини писанд қилмаган раис ва унинг ўринбосари тендер танловининг ҳар бир босқичи комиссия аъзоларининг тўлиқ иштирокида ўтказилиши белгиланган бўлса-да, тендер танловининг биринчи босқичини икковлон ўтказиб қўя қолишади. Яъни талабгорларнинг имкониятларини баҳолашни комиссия аъзолари иштирокисиз ҳал этишди. Уларнинг хон, кўланкаларини майдон деб билган раис билан ўринбосар тандер 4 лойиҳаси бўйича "Жалақудуқ" ширкат хўжалигининг 15, 16, 28, 30, 32, 144, 145, 146, 147-контурлардаги ер майдонларига талабгор Собиржон Муҳаммаджонов «Фермер хўжалигига даъвогарларнинг имкониятларини дастлабки босқичда баҳолаш рейтинг баллари бўйича услубий тавсия»га асосан 54 ёшда бўлганлиги учун 6 балл, мутахассислиги ўқитувчи бўлганлиги учун 7 балл, иш стажи 37 йиллиги учун 10 балл, олий маълумотлиги учун 10 балл, оилада ишловчилар 22 нафарни ташкил қилганлиги учун 8 балл, 2 миллион сўм маблағи учун 7 балл, 1 та ҳайдов трактори учун 6 балл, 1 та чопиқ трактори учун 5 балл, енгил автомашинаси учун 3 балл, кейинги уч йил давомида ишлаб чиқариш кўрсаткичларини бажарганлиги учун 7 балл, қисқаси, биринчи босқич бўйича 69 балл, иккинчи босқич бўйича эса 65 балл, жами 134 балл тўплаб тендер танлови ғолиби бўлиши керак эди. Аммо Ҳамиджон Ҳасанов ва Гавҳарбек Максимов Собиржон аканинг биринчи ва иккинчи босқичда тўплаган балларини 134 баллдан 126 баллга тушириб, асоссиз равишда 8 балл камайтириб кўрсатишган, 4 лойиҳа бўйича 128 балл тўплаган фуқаро Одилжон Мамажоновни эса ғайриқонуний равишда тендер ғолиби деб топиб, унга 44,5 гектар ерга эгалик қилиш ҳуқуқини беришган.

Шунингдек, "Жалақудуқ" ширкат хўжалигининг собиқ раиси, тугатиш комиссиясининг аъзоси Абдуманноб Султоновнинг "жасорати"га ҳам тан бермай илож йўқ. Буни қарангки, у ширкат хўжалигининг 214 гектар ер майдонига эгалик қилиш ҳуқуқини қўлга киритиш мақсадида ўзини Бўз туманидаги "Ином" фермер хўжалигининг бошлиғи эканлиги ҳақида қалбаки ҳужжат тайёрлабди. Шунингдек, ушбу фермер хўжалигига тегишли бўлган иккита "МТЗ-80" трактори, бир дона "Камаз" русумли автомашинани ўзиники деб кўрсатиш учун қалбаки маълумотнома тайёрлаганига нима дейсиз?! Ана шу сохтакорлик натижасида у тендерда 151 балл тўплаб, 313 гектар ерга эгалик қилиш ҳуқуқини қўлга киритган.

Аслида тендерда ҳалол йўл билан шунча миқдорда балл тўплаган Аҳмаджон Болтабоевнинг эса қонуний манфаатлари бузилган.

Далиллар ўжар бўлади, дейишади. Шунинг учун ҳам йўл қўйилган қонунбузилиш ҳолатини айбдорларнинг ўзи ҳам инкор этолмади.

— Танловнинг биринчи босқичида талабгор Абдуманнон Султоновга Бўз туманидаги "Ином" фермер хўжалигига қарашли икки дона трактор ва битта автомашинани қўшиб, 14 баллни нотўғри, ноқонуний ҳисоблаб юборганлигимизни тушуниб етдим, — дейди Гавҳарбек Максимов. — Услубий қўлланмага кўра, талабгорнинг шахсий бўлмаган техникаси учун умуман балл бериш мумкин эмаслигини биламан.

Агар А.Султоновнинг умумий тўплаган 151 балидан бировнинг техникаси ҳисобидан қўшилган 14 баллни чиқариб ташланганда, у танлов якуни бўйича 137 балл тўплаб, бир гектар ҳам ер ололмасди. Ва учинчи лойиҳадаги 230,9 гектар ер майдони тендер ғолиби Аҳмаджон Болтабоевнинг тўлиқ эгалигига ўтиши лозим эди.

Қонун устувор экан, адолат ҳамиша барқарор бўлаверади. Яхшиямки, адолатсизликка қарши уйғоқ виждонли фуқаролар бор. Уларнинг ариза-шикоятларидан хабар топган адлия, прокуратура ходимларининг саъй-ҳаракатлари натижасида тугатиш комиссияси йўл қўйган сохтакорликлар, мансабдор шахсларнинг ўз ваколатларини суиистеъмол қилганликлари очиб ташланди. Улар жиноий қилмишларига яраша жазо олишди.

Бугун мамлакатимизда иқтисодиётимизни янада ривожлантириш, турмуш фаровонлигини ошириш йўлида кенг қамровли ислоҳотлар амалга оширилмоқда. Фермер хўжаликларини ташкил этиш, мулкдорлар тоифасини шакллантириш борасида олиб борилаётган саъй-ҳаракатлар ҳам ана шу мақсадга хизмат қилади.

Бу эзгу ва савоб ишнинг йўлига тўсиқ қўйиш, унга нисбатан нопок муносабатда бўлиш эса ҳеч қачон оқибатсиз қолмайди.

Юқорида баён этилган воқеа ҳам буни исботлайди.

Бекмуҳаммад АҲМАДАЛИЕВ,
ҳуқуқшунос
Илҳомжон ЭГАМНАЗАРОВ,
"Инсон ва қонун" мухбири

Iftixor

ОИЛАВИЙ ТАДБИРКОРЛИК: ЭЪТИБОР ВА ИМКОНИЯТ

Мамлакатимизда тадбиркорликка, жумладан, оилавий тадбиркорликка алоҳида эътибор бериб келинаётганига ҳар биримиз гувоҳмиз. Айниқса, ижтимоий таъминот идоралари орқали оилавий тадбиркорликни йўлга қўйишга кенг имконият яратиб берилган.

Адлия вазирлиги томонидан 2002 йил 3 июнда 1146-сон билан давлат рўйхатга олинган Тартибда кам таъминланган, кўп болали ёки етим болаларни васийликка олган фуқароларга энг кам иш ҳақининг 150 баравари миқдорида иш билан таъминлашга кўмаклашиш Давлат жамғармаси ҳисобидан микрокредит маблағлари ажратилиш қайд этилган. Бу оилавий тадбиркорликни қўллаб-қувватлаш, уларнинг фаолиятини йўлга қўйиш учун кўрсатилаётган эътибор ва ғамхўрликдир.

Энг муҳими, мамлакатимизда яратилган ана шундай шарт-шароитдан оқилона фойдаланиб, тадбиркорлик фаолияти билан шуғулланаётган оилалар жуда кўп. Мисол учун айтадиган бўлсак, Самарқанд шаҳрида яшовчи фуқаро С.Жўраева оилавий тадбиркорликнинг йўлга қўйиш учун "Саноқатқурилиш" тижорат банкидан 916 минг сўм имтиёзли кредит олган эди. Такдбиркор олган кредитига хомашё сотиб олди. Қарангки, уч йил муддатга берилган микрокредитни бир йилда банкка қайтариб қолмай оилавий тадбиркорлик фаолиятини ҳам тўлиқ йўлга қўйиб олди.

Яна шуни айтиш жоизки, серфарзанд, кам таъминлаган оилаларни микрокредит билан таъминланишига эришиш уларни ижтимоий муҳофаза қилишнинг қулай усули эканлиги ҳаётда ўз исботини топмоқда.

Аҳолининг ижтимоий муҳофазасини битта сўз билан ифолалаш қийин. У серқирра. Ҳар бир қиррасида давлатимизнинг бағрикенглик, халқпарварлик ва эзгуликка йўғрилган мақсадлари ётибди.

Абдуҳамид ХУДОЙБЕРДИЕВ,
"Инсон ва қонун" мухбири

Qonun dastagi

ҲУҚУҚИНИ БИЛГАН КАМ БЎЛМАС

(Давоми. Боши биринчи бетда)

Натижада фермер хўжалиги ривожланишига сунъий тўсиқ қўйилган. Юқорида қайд этилган қонуннинг 38-моддасида "**Тадбиркорлик фаолияти субъектига етказилган зарарнинг ўрни бу зарарни етказган шахс томонидан тўла ҳажмда, шу жумладан, бой берилган фойдани қўшиб қопланиши кераклиги ва зарар етказувчи бўлмаган шахс зиммасига қонун билан зарарнинг ўрнини қоплаш мажбурияти юклатилиши мумкинлиги**" алоҳида таъкидланган. Бундан ташқари, Фуқаролик кодексининг 14-моддасида "**Ҳуқуқи бузилган шахс ўзига етказилган зарарни тўлиқ қопланишини талаб қилиши мумкинлиги, зарар деганда, ҳуқуқи бузилган шахснинг ҳуқуқини тиклаш учун қилган ёки қилиши лозим бўлган харажатлари, унинг мол-мулки йўқолиши ёки шикастланиши (ҳақиқий зарар), шунингдек, бу шахс ўз ҳуқуқлари бузилмаганида одатдаги фуқаролик муомаласи шароитида олиши мумкин бўлган, лекин ололмай қолган даромадлари (бой берилган фойда) тушунилиши, агар ҳуқуқни бузган шахс бунинг натижасида даромад олган бўлса, ҳуқуқи бузилган шахс бошқа зарар билан бир қаторда бой берилган фойда бундай даромаддан кам бўлмаган миқдорда тўланишини талаб қилишга ҳақлилиги**" ҳам кўрсатилган.

Қисқаси, фермер хўжалиги раҳбари бузилган ҳақ-ҳуқуқини тиклашда ёрдам беришни сўраб, Фарғона вилоят адлия бошқармасига мурожаат этди. Вилоят адлия бошқармаси фермер хўжалиги бошлиғининг аризасини атрофлича ўрганди ва "Юнусов Иномжон" фермер хўжалигининг манфаатини кўзлаб, фуқаролик ишлари бўйича Қўқон туманлараро судига даъво аризаси киритди.

Мазкур даъво ариза юзасидан бўлиб ўтган суд мажлисида тадбиркорнинг ҳақ экани яна бир карра ўз исботини топди. Суднинг ҳал қилув қарорига кўра, тадбиркорга 3000000 сўм кредит маблағи ажратиш мажбурияти жавобгар — "Ўзтадбиркорбанк" Қўқон бўлими зиммасига юклатилди. Шунингдек, даъвогар фойдасига 372.160 сўм бой берилган фойда ҳамда 100000 сўм миқдорида маънавий зарар ҳам ундириладиган бўлди. Хизмат вазифаларига масъулиятсизлик билан ёндашган банк ходимлари давлат фойдасига ундирилган моддий зарар юзасидан 55.824 сўм, маънавий зарардан 3625 сўм давлат божи тўлашни ўз гарданларига олишди.

Қисқаси, биргина масъулиятсизлик шунча можарони келтириб чиқарди. Ўйлаймизки, банк ходимлари рўй бериб ўтган воқеадан тегишли хулоса чиқариб олишади.

Шукуржон ХОЛМАТОВ,
ҳуқуқшунос
Маъмур МУСУЛМОНОВ,
"Инсон ва қонун" мухбири

Tahrirsiz maktub

"Шартнома бажарилмади, лекин..."

Ҳурматли таҳририят ходимлари!

2002 йилнинг май ойида Хатирчи тумани ҳокимининг К–545-сонли қарори билан Олчинобод қишлоқ фуқаролар йиғини ҳудудида "Гули-Заргул" фермер хўжалигини ташкил этдим. Фермер хўжалигига 29 гектар сувли ер ажратиб берилди.

2004 йилда 12 гектар майдонга ғалла уруғи қадаб, давлатга шартномавий режадаги 24,5 тонна ўрнига 25,4 тонна ғалла топширдик. 17 гектар майдонга эса пахта экдик.

2004 йилнинг июн ойи деҳқончилик учун жуда ноқулай келди. Кунлар кескин исиб кетиб, ғўзалар шона ташлаб юборди. Ердан қора шўр кўтарилиб, ниҳолларни қисиб, қуритиб қўйди. Бунинг устига фермер хўжалигимизга ажратилган ер майдонининг пастки қисмидан оқиб ўтувчи хўжаликлараро "Қаҳрамон" канали тошиб, ер ости сизот сувларининг кўтарилишига сабаб бўлди. Ғўза ниҳолларини асраб қолиш учун қилган барча хатти-ҳаракатларимиз зое кетди. Оқибатда униб чиққан ғўзанинг 75 фоизи сарғайиб, қуриб қолди.

2004 йилнинг 9 январ куни "Хатирчи пахта тозалаш" АЖ билан "Гули-Заргул" фермер хўжалиги ўртасида имзоланган 631-сонли контрактация шартномасида фермер хўжалиги 33,8 тонна пахта хомашёси етказиб бериши кўрсатиб ўтилган. Шунингдек, контрактация шартномасининг 6.1 бандида тарафлардан бири табиий офатлар туфайли шартнома шартини бажармаган ёки лозим даражада бажармаганлиги форс-мажор ҳолатини исботласа, жавобгарликдан озод этилади, дея қайд этилган. Ана шу бандда хўжаликни жавобгарликдан озод қилиш учун туман қишлоқ ва сув хўжалиги бўлимининг хулосаси ҳам асос бўлиши алоҳида таъкидланган.

Юқоридаги ҳолатлардан келиб чиқиб, 2004 йилнинг 8 июн куни Хатирчи туман ҳокимлигининг қишлоқ ва сув хўжалиги бўлими ҳамда туман давлат агросуғурта компаниясига 4-сонли хат билан амалий ёрдам сўраб мурожаат қилдим. Хатимга асосан 10 июн куни туман қишлоқ ва сув хўжалиги бўлими ҳамда туман давлат агросуғурта компанияси мутахассислари келиб, даладаги ҳақиқий аҳволни ўрганиб, далолатнома тузишди. Улар тузган далолатномада ҳам пахта майдонидан шартнома режасида кўрсатилган ҳосилнинг 30-35 фоизинигина олиш мумкин эканлиги таъкидланган.

Бундан ташқари, 2004 йилнинг 17 ноябрида туман қишлоқ ва сув хўжалиги шартномалар бўлимининг бошлиғи Н. Каримов табиий офат натижасида хўжалигимиз далаларидан шартномада кўрсатилган режани бажаришнинг имкони йўқлиги ҳақида Вазирлар Маҳкамасининг 2003 йил 4 сентябридаги 383-сонли қароридан келиб чиққан ҳолда, қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари етиштирувчилар билан тайёрлов хизмати кўрсатиш ташкилотлари ўртасида шартномалар тузиш, уларни рўйхатдан ўтказиш ва бажарилиш мониторингини олиб бориш тартиби тўғрисидаги Низомнинг 9-банди, 86-бўлимига асосан, шартноманинг бажарилмай қолган қисмини 25 фоизлик жаримадан озод қилиш ҳақида менга ва "Хатирчи пахта тозалаш" АЖ раҳбариятига 106-сонли хат билан хулоса берган.

Далолатномада табиий офат туфайли фермер хўжалигига тегишли пахта далаларидан шартномада режалаштирилган ҳосилнинг 30-35 фоизини олиш мумкин дейилганига қарамай, режани 48,5 фоизга бажардик.

Бироқ 2004 йилнинг ноябр ойида "Хатирчи пахта тозалаш" АЖ раҳбарияти "Гули-Заргул" фермер хўжалиги контрактация шартномаси шартларини бажармасдан, корхонага 1018125 сўм зарар келтирди", деб мутасадди идораларга мурожаат қилибди. Ваҳоланки, "Хатирчи пахта тозалаш" АЖ корхонаси ва фермер хўжалигимиз ўртасида тузилган шартноманинг 2-бўлим 2.2-бандининг "Б" қисмида шартнома муддати 2004 йилнинг 31 декабригача амал қилиши аниқ-тиниқ қилиб ёзиб қўйилган.

Ана шундан сўнг Навоий вилоят хўжалик судига даъво аризаси киритилди. Вилоят хўжалик суди 2004 йил 12 ноябрда 21-04-05/ 2825 сонли ажрим чиқариб, ишни 2004 йилнинг 16 ноябрида "Хатирчи пахта тозалаш" АЖ корхонасида сайёр суд ҳайъати кўриб чиқишини белгилади. Белгиланган кунда айтилган манзилга борсам, "иш вилоят хўжалик суди биносида бўлар экан", дейишди. Шундан кейин вилоят марказига бордим. Хўжалик судидагилар "иш бошқа кунга қолдирилди, кўриладиган вақтида ўзимиз хабар қиламиз", деб айтишди.

Балки сиз вилоят хўжалик суди ишни қонунан кўриб чиқиб, ҳаракатдан тўхтатгандир, деб ўйлаётгандирсиз. Аввалига мен ҳам худди шундай фикрда эдим. Шунинг учун ҳам "Навоийдонмаҳсулотлари" АЖ билан "Гули-Заргул" фермер хўжалиги ўртасида 1/198-сонли контрактация шартномаси туздик. Ушбу шартнома бўйича фермер хўжалигимиз 2005 йил ҳосилидан давлатга 63 тонна дон топшириши керак.

Тасодифан фермер хўжалигимизга тегишли бўлган ер майдонини бошқа одамга берилаётгани ҳақида эшитиб қолдим. Буни қарангки, вилоят хўжалик суди аллақачон ишни "Хатирчи пахта тозалаш" АЖ корхонаси фойдасига ҳал қилиб, устига устак "Гули-Заргул" фермер хўжалигига тегишли бўлган ер майдонини олиб қўйиш ҳақида ҳам "ҳал қилув қарори" чиқариб қўйган экан. Энг қизиғи, "ҳал қилув қарори"да 2004 йилнинг 16 ноябр санаси қайд этилиб, ўтказилган жойи "Янгиробот шаҳри, "Хатирчи пахта тозалаш" АЖ биноси"да бўлиб ўтди, деб кўрсатилган. Ваҳоланки, кўрсатилган сана ва манзилда суд қолдирилганлиги ҳақида юқорида айтиб ўтган эдик. "Ҳал қилув қарори" нусхасини ҳам ерга янги даъвогарнинг қўлидан олдим.

Шундан сўнг кўнглимда бир қатор саволлар пайдо бўлди.

Аввало, "Хатирчи пахта тозалаш" АЖ корхонаси раҳбарияти ҳали шартнома муддати тугамасдан туриб, "Гули-Заргул" фермер хўжалиги контрактация шартномасини бажармади", деб мутасадди идорага мурожаат қилишга ҳақлимиди?

Бунинг устига вилоят хўжалик суди ҳали шартнома муддати тугамаганлигига эътибор бермаганлигини, қолаверса, мени, яъни жавобгарни чақирмасдан "ҳал қилув қарори" чиқарганлигини қандай тушунса бўлади?

Энг асосийси, менинг қўлимда шартномавий режа табиий офат туфайли бажарилмаганлиги хусусида мутахассислар томонидан тузилган далолатнома бор эди. Негадир суддагилар "ҳал қилув қарори"да бу далолатномани ҳам "ёддан чиқариб" қўйишибди...

Мен давлатга пахта сотиш режасини бажара олмаганим билан, ғалла сотиш режасини ошиғи билан уддаладим. Нега "ҳал қилув қарори"да масаланинг бу томонига эътибор берилмади?!.

Айтмоқчиманки, бугун мамлакатимиз бўйлаб фермерчилик ҳаракати кенг қанот ёяётган, деҳқон-фермерларни ҳукуматимиз ҳар томонлама қўллаб-қувватлаётган бир пайтда туман ва вилоятдаги айрим мутасадди идораларнинг бизнинг "Гули-Заргул" фермер хўжалигимизга нисбатан тутган йўлларини тушунолмай қолдим. Балки бўлиб ўтаётган воқеаларнинг асл моҳиятини англашимда таҳририят ёрдам берар, деган умидда ушбу мактубни сизга йўлловчи:

Ҳусан ҚАРШИЕВ,
Хатирчи тумани, "Гули-Заргул" фермер хўжалиги раҳбари

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ АДЛИЯ ВАЗИРИНИНГ БУЙРУҒИ

2005 йил 19 январ *13-ум*-**сон** **Тошкент шаҳри**

ТОШКЕНТ ШАҲАР АДЛИЯ ИДОРАЛАРИНИНГ ФАОЛИЯТИНИ ЯНАДА ТАКОМИЛЛАШТИРИШ ТЎҒРИСИДА

(Давоми. Боши биринчи бетда)

Назорат қилувчи идоралар томонидан корхоналарнинг фаолиятини тўхтатиб қўйиш, камчиликлар бартараф этилгандан кейин ҳам асоссиз равишда корхонани ишлашига рухсатни узоқ муддатларга кечиктириб бериш ҳолатларига ҳам йўл қўйилаётганлиги аниқланди.

Шунингдек, тадбиркорларни ноқонуний молиявий ва маъмурий жавобгарликка тортиш ҳолатлари ҳам камаймаган.

Солиқ идоралари фаолиятида ҳамон тадбиркорлик субъектларига қонунчиликда белгиланган имтиёзларни қўлламаслик, уларга ноқонуний молиявий жарималар қўллаш, текширишлар ўтказиш тартибларини бузиш каби қонунбузилиш ҳолатлари давом этиб келмоқда. Шаҳардаги аксарият солиқ инспекциялари томонидан мавжуд боқиманда қарзга нисбатан ортиқча солиқ ундириш ёки боқиманда қарзи бўлмаса-да, солиқ ундириш, молиявий жарималар қўллаш каби қўпол қонунбузилиш ҳолатларига йўл қўйилган.

Шу каби тадбиркорлик субъектларига қонун ҳужжатларида белгиланган имтиёзларни қўлламаслик, ноқонуний инкасса топшириқномалари қўйиш, ортиқча ҳужжатлар талаб қилиш, уларнинг мурожаатларини ҳал этишда сансоларликка йўл қўйиш ҳолатлари божхона идоралари томонидан ҳам содир этиб келинмоқда.

Тижорат банклари томонидан тадбиркорларнинг ўз маблағларини эркин тасарруф этишида тўсқинликлар қилиш, кредитлаш тартибларини бузиш каби кўплаб қонунбузилишларга йўл қўйилган.

2004 йилда вазирлик томонидан аниқланган тадбиркорларнинг ҳуқуқ ва манфаатлари бузилиш ҳолатларини бартараф этиш ва қонунбузарликка йўл қўйган шахсларни жавобгарликка тортиш бўйича муайян ишлар амалга оширилган бўлса-да, лекин шаҳар адлия бошқармасининг ҳақиқий аҳволга таъсири сезилмаяпти.

Юқорида кўрсатилган қўпол қонунбузилиш ҳолатларини бартараф этиш бўйича қатъий тадбирлар кўриш зарурлиги аввал ҳам талаб этилганлигига қарамай, тадбиркорлик фаолияти ривожига тўсиқ бўлиб келаётган асосий муаммоларни бартараф этиш бўйича етарли чоралар кўрилмаганлиги боис бу борада кескин ўзгариш қилинмаган.

Адлия бошқармаси томонидан 2004 йилда аниқланган қонунбузилиш ҳолатларининг асосий қисми (60 %) процессуал характерда ва кам аҳамиятлидир. Ўтган бир йил давомида бошқарма томонидан тадбиркорларнинг маблағларини жалб этиш, ер ажратиш ва ноқонуний молиявий жавобгарликка тортиш борасида деярли қонунбузилиш ҳолатлари аниқланмаган, солиққа оид (650 та), банк соҳасида (510 та), ноқонуний текширишлар ўтказишда (16 та) мавжуд қонунбузилиш ҳолатлари аниқланиб, уларни бартараф қилишга етарли эътибор қаратилмаган. Ваҳоланки, вазирлик ишчи гуруҳи томонидан ўтказилган ўрганишларда юқорида қайд этилган соҳаларда кўплаб қонунбузилиш ҳолатларига йўл қўйилаётгани аниқланган.

Тошкент шаҳар адлия бошқармасининг шартномавий муносабатлар бўйича ҳам фаолияти қониқарли даражада эмас. Шартномавий муносабатлар бўйича 2004 йилда киритилган даъво аризаларининг (40 миллиард сўмлик) асосий қисми монопол ташкилотларнинг манфаатини кўзлаб киритилган. Жумладан, "Тошшаҳаргаз" ҳудудий газ таъминоти корхонаси манфаатини кўзлаб 33 миллиард сўмдан ортиқ даъво аризалари киритилган. Даъво аризалари сони ва суммасини сунъий равишда оширишга ҳаракат қилинган.

Тошкент шаҳрида хорижий инвестициялар иштирокидаги корхоналар 2068 тани ташкил этиб, амалда уларнинг 1266 таси (яъни 61,3 фоизи) фаолият юритмоқда. Рўйхатдан ўтган корхоналарнинг 802 таси (яъни 38,7 фоизи) турли сабабларга кўра, фаолият юритмаяпти..

Адлия бошқармаси томонидан шаҳардаги хорижий инвестициялар иштирокидаги корхоналарни фаолият кўрсатмаётгани сабабларини ўрганиш ва уларнинг фаолиятида вужудга келаётган муаммоларни мониторинг ўтказиш йўли билан ўрганиб чиқиш ишлари якунланмаган. Бошқарма томонидан шаҳардаги мавжуд хорижий инвестициялар иштирокидаги корхоналарнинг атиги 478 тасида (33 фоизи) мониторинг ўтказилган.

Бошқарма томонидан фуқаролардан келиб тушган ариза-шикоятларни мазмунан кўриб чиқилишида ва аниқланган қонунбузилиш ҳолатларини бартараф этиш юзасидан тақдимномалар киритилиши ҳам талаб даражасида эмас. 2004 йилда келиб тушган 313 та ариза ва шикоятлар бўйича 10 та тақдимнома киритилган, ариза-шикоятларнинг асосий қисмини фақат тегишли идораларга юбориш билан чекланиб қолинган.

Шунингдек, бошқарма томонидан жамоат бирлашмалари, диний ташкилотлар, нодавлат ва нотижорат ташкилотларини рўйхатга олишда бир қатор камчиликларга йўл қўйилган. Жумладан, ўз мақомига кўра вазирликдан рўйхатдан ўтиши лозим бўлган 5 та ташкилот қонунчилик талабларига зид равишда адлия бошқармаси томонидан рўйхатдан ўтказилган.

Бундай вазиятнинг юзага келишига адлия бошқармасининг иш фаолиятини ташкил этишдаги нуқсонлар, бошқарма бошлиғи ва унинг ўринбосарлари ўртасида вазифалар тўғри тақсимланмагани, ходимларнинг иш фаолиятига бўлган талабчанлиги пасайиб кетганлиги ҳам сабаб бўлмоқда.

Суд қарорларини ижро этиш департаментининг Тошкент шаҳар ҳудудий бўлими ва туман суд ижрочилари бўлинмалари иш фаолияти ўрганилганида, ижро ҳужжатларининг ижросини таъминлашда суд ижрочилари томонидан бир қатор хато ва камчиликларга йўл қўйилаётганлиги аниқланди. Жумладан, айрим ҳолатларда Департаментнинг ҳудудий бўлими томонидан давлат даромадига ўтказилган ва қарз суммаларини ундириш юзасидан хатланган автомототранспорт воситаларининг кимошди савдосини ташкил этиш ва сотишда "**Автомототранспорт воситаларини кимошди савдоси орқали сотишни тартибга солиш ҳақида**"ги Вақтинчалик Низомнинг бир қатор талаблари бузилган.

Юқоридагиларга асосан адлия идоралари олдига қўйилган вазифаларни тўлиқ таъминлаш, Тошкент шаҳар адлия идоралари фаолиятини такомиллаштириш ва самарадорлигини ошириш, шунингдек, 2005 йил 7 январдаги Адлия вазирлигининг ҳайъат қарорини ижро этиш мақсадида

Б У Ю Р А М А Н:

1. Тошкент шаҳар адлия бошқармасининг шартномавий муносабатлар, тадбиркорлар, хорижий инвесторлар ва улар иштирокидаги корхоналар ҳамда инсон ҳуқуқларини ҳимоя қилиш борасида амалга ошираётган ишлари ***етарли даражада эмас деб баҳолансин***.

2. Бошқарманинг иш фаолиятини янада такомиллаштириш мақсадида қуйидагиларга асосий эътибор қаратилсин:

- Бошқарманинг фаолиятини Адлия вазирлиги томонидан ўтказилган ўрганишлар таҳлили, сўров натижалари ҳамда шаҳардаги ҳақиқий вазиятдан келиб чиққан ҳолда ташкил этиш;

- бошқармага келиб тушаётган ҳар бир ариза-шикоят ва "Ишонч телефони"га қабул қилинаётган мурожаатларни назоратга олиб, уларда кўрсатиб ўтилган важларнинг ҳар бирини синчиклаб ўрганиб, аниқланган қонунбузилиш ҳолатлари юзасидан муқаррар равишда қатъий таъсир чоралари кўриш;

- бошқарма ходимлари ўртасида ишчанлик муҳитини яхшилаш борасида аниқ чора-тадбирларни белгилаш, ходимларни иш фаолиятига бўлган талабчанлигини ошириш;

- бошқарма томонидан тадбиркорлик фаолиятига тегишли қонунбузилиш ҳолатлари юзасидан тақдим этилаётган статистик ҳисоботларни чуқур таҳлил қилиб, объектив маълумотлар берилиши таъминлансин.

3. Вазирлик ишчи гуруҳи томонидан шаҳарда ўтказилган ўрганишлар жараёнида тадбиркорларга ер ажратиш, рўйхатдан ўтказиш, тадбиркорларнинг маблағларини ноқонуний жалб қилиш, ноқонуний молиявий ва маъмурий жавобгарликка тортиш масалалари ҳамда солиқ ва бошқа назорат қилувчи идоралар, банк идоралари фаолиятида кўплаб қонунбузарликлар аниқланганидан келиб чиқиб, адлия бошқармаси бу соҳаларда назоратни кучайтирсин ва улар фаолиятида қонунийликни таъминласин, қонунни менсимай келаётган мансабдор шахсларга нисбатан қатъий чоралар кўрсин.

4. Тадбиркорларнинг маблағларини ноқонуний жалб қилиш ҳолатлари бўйича қабул қилинган қарорларни бекор қилиниши, тадбиркорларга маблағларини тўлиқ қайтариб берилишини таъминлаш ва айбдор мансабдор шахсларни муқаррар жавобгарликка тортиш чоралари кўрилсин. Тошкент шаҳар адлия бошқармаси **1 ой муддатда** қилинган ишлар натижалари юзасидан Адлия вазирлигига ахборот берсин.

5. Тадбиркорлик субъектларида ноқонуний текшириш ўтказган, банкларда ўз маблағларини эркин фойдаланишларига тўсқинлик қилаётган, уларга кредит беришда қонунбузилиш ҳолатларига йўл қўйган, уларни асоссиз равишда маъмурий ва молиявий жавобгарликка тортган айбдор мансабдор шахсларга нисбатан қатъий жазо чоралари кўрилсин.

Ашаддий равишда қонунбузарликка йўл қўяётган, йилдан-йилга қонунбузарликни такрорлаб, Ўзбекистон Республикаси қонунларини менсимай келаётган мансабдор шахсларни муқаррар равишда эгаллаб турган лавозимидан бўшатиш ва жиноий жавобгарликка тортишгача бўлган чораларни кўриш учун **шахсан адлия бошқармаси бошлиғи (К.Комилов)** жавобгар эканлиги тўғрисида огоҳлантирилсин.

6. Адлия бошқармаси томонидан судларга даъво аризаларини қонун доирасида киритилиши таъминлансин.

Адлия вазирлигининг шартномавий ҳуқуқий ишларни назорат қилиш бошқармаси **(Ш.Саидов) 1 ой муддатда** адлия бошқармаси томонидан судларга киритилган даъво аризаларини ўрганиб чиқсин ҳамда тегишли таклифлар киритсин.

7. Бошқарма томонидан шаҳардаги хорижий инвестициялар иштирокидаги корхоналарнинг фаолиятида юзага келаётган муаммоларни мониторинг ўтказиш йўли билан аниқлашга эътибор қаратилсин.

Мониторинг натижалари бўйича корхоналарнинг фаолияти тўхтаб қолишида қандай сабаб ва тўсқинликлар мавжудлиги аниқлансин, аниқланган муаммоларни бартараф этилиши, уларнинг доимий фаолият юритишига амалий ёрдам берилсин ва хорижий инвестициялар иштирокидаги корхоналарни ҳуқуқий ҳимоя қилиш тўлиқ таъминлансин.

8. Тошкент шаҳар адлия бошқармаси **(К.Комилов)** Адлия вазирлигининг шаҳар ҳокимига киритган тақдимномасида кўрсатилган ҳар бир қонунбузарлик ҳолати бўйича алоҳида назорат карточкалари юритилиши ва қонунбузарлик бартараф этилиши, тадбиркорларнинг бузилган ҳуқуқи тўлиқ тикланиши ҳамда айбдор шахсларнинг муқаррар жавобгарликка тортилишида зарур чора-тадбирларни кўриш учун шахсан масъул эканлиги уқтириб ўтилсин.

9. Тошкент шаҳар адлия бошқармаси томонидан инсон ҳуқуқларини ҳимоя қилиш борасида фуқароларнинг мурожаатлари бўйича тўлиқ ва сифатли текшириш ўтказилиши таъминланиб, аниқланган қонунбузилиш ҳолатларини бартараф этиш ва фуқароларнинг ҳуқуқлари бузилишига сабабчи бўлган мансабдор шахсларга нисбатан тегишли жавобгарлик масаласини ҳал қилиш юзасидан кескин чоралар кўрилиши таъминлансин.

10. Бошқарма томонидан Ўзбекистон Республикасининг "**Нодавлат нотижорат ташкилотлари тўғрисида**"ги қонуни талабларига зид равишда рўйхатга олинган нодавлат нотижорат ташкилотларини амалдаги қонунчиликда белгиланган тартибда давлат рўйхатидан ўтказилиши таъминлансин.

Жамоат бирлашмалари ва диний ташкилотларнинг таъсис ҳужжатларини давлат рўйхатига олишда жиддий хато ва камчиликларга йўл қўйилганлиги кўрсатиб ўтилсин ва **1 ой муддат** ичида уларни тўлиқ бартараф этиш чораларини кўрсин.

11. Тошкент шаҳар адлия бошқармаси бошлиғи К.Комилов мазкур буйруқда кўрсатиб ўтилган камчиликларни жорий йилнинг ярим йиллик якунига қадар бартараф этиш юзасидан тегишли чора-тадбирларни амалга оширилишини таъминламаса, унга янада қаттиқроқ жазо чораси қўлланилиши ҳақида огоҳлантирилсин.

12. Суд қарорларини ижро этиш, судлар фаолиятини моддий-техника жиҳатидан ва молиявий таъминлаш **Департаментининг Тошкент шаҳар ҳудудий бўлими бошлиғи У.Абдуалиев** бўлим, туман суд ижрочилари бўлинмалари томонидан суд ҳужжатларини ижро этишда йўл қўйилган камчиликларни тўлиқ бартараф этиш учун зарур чоралар кўрсин.

13. Қорақалпоғистон Республикаси Адлия вазири ва вилоят адлия идоралари бошлиқлари ўзларига тегишли хулоса чиқариши ва муҳокама қилиши учун мазкур буйруқ билан таништирилсин.

14. Мазкур буйруқнинг ижросини назорат қилиш Вазирнинг биринчи ўринбосари **И.Абдуллаев** зиммасига юклатилсин.

Адлия вазири
А. ПОЛВОН-ЗОДА

(Давоми. Боши биринчи бетда)

ЖАМИЯТИМИЗ МАҚСАДИ – ҚОНУН УСТУВОРЛИГИГА ЭРИШИШ

Мисол учун Тошкент шаҳридаги туман суди судьяларининг бир йиллик иш кўриш ҳажми ўртача жиноят ишлари 300 та, маъмурий ишлар 1400 тани ташкил этаётган бир пайтда вилоятлардаги туман судларида бу кўрсатгич сезиларли даражада кам эканини кузатиш мумкин.

Ҳуқуқий меъёрларни эркинлаштириш ва янгилаш суд-ҳуқуқ тизимида амалга оширилаётган ислоҳотларнинг негизини ташкил этади. Қолаверса, жиноий жазоларнинг либераллаштирилиши билан боғлиқ қонун ижодкорлиги узлуксиз давом этадиган жараёндир. Чунки деярли кўпчилик кодекслардаги ўзаро узвий боғлиқ ва бири иккинчисини тўлдирувчи меъёрларни мазмунан бир хил ифодалаш осон эмас. Шу сабабли, амалдаги кодекслардан айримларини, мисол учун, Жиноят кодексини янги таҳрирда ишлаб чиқишга объектив сабаблар мавжуд. Чунончи, жиноий жазоларнинг либераллаштирилиши натижасида Жиноят кодексининг умумий қисмидаги деярли кўпчилик меъёрлар мазмун жиҳатдан янгиланди. Рағбатлантирувчи меъёрлар кўпайди, ижтимоий хавфи катта бўлмаган ва унча оғир бўлмаган жиноятларни содир этган аёллар, вояга етмаганлар, нафақа ёшидагиларга нисбатан озодликдан маҳрум қилиш билан боғлиқ бўлмаган жазоларни қўллаш амалиёти жорий қилинди. Шунингдек, ҳозирги пайтда Жиноят кодексининг махсус қисмидаги ижтимоий хавфи катта бўлмаган айрим жиноятларнинг санкцияларидаги номутаносиблик бартараф этилмаган. Бу тоифага мансуб жиноятларнинг айримларида жазолар муқобиллик асосида кетма-кетлик билан белгиланмаган. Жиноят кодексининг 131-модда 2-қисм, 276-модда 2-қисм, 277-модда 2-3-қисмлари ва бошқа шунга ўхшаш меъёрлар санкцияси бунга мисол бўла олади. Суд амалиётидаги жазо тайинлаш билан боғлиқ бундай номувофиқликлар одил судловни амалга оширишда хатога йўл қўйишга олиб келади.

Жиноий жазоларнинг либераллаштирилиши натижасида жиноят ишларини тергов қилиш ва судда кўриш билан боғлиқ процессуал кодексдаги айрим институтлар, мисол учун, процессуал мажбурлов чоралари тизимига киритилган эҳтиёт чораларидан ҳисобланган гаровни қўллаш, қамоққа олишдан кўра, инсонпарварлик принципига мосроқ. Шуни инобатга олиб, бу борада ҳам қонун ҳужжатларини чуқур таҳлил қилиш, гаровни ушланган гумон қилинувчиларга ёки биринчи уч тоифа (ижтимоий хавфи катта бўлмаган, унча оғир бўлмаган ва оғир) жиноятларни содир этган шахсларга қўллашни амалиётда кенг жорий этиш ҳам жамиятни эркинлаштириш принципига мос келади. Шунга ўхшаш апелляция тартибида иш юритиш босқичи битта суд иш юритувидан чиқарилиб, алоҳида апелляция судига айлантирилса, мақсадга мувофиқ бўларди. Бундай судлар биринчи инстанцияда иш кўрмасдан фақат апелляция ёки кассация ёхуд назорат тартибида иш кўришга ихтисослаштирилади. Апелляция судининг афзаллиги шундаки, биринчи инстанция судларида кўрилган ишлар юзасидан чиқарилган ҳукм, ажримларни ўзгартириш йўли билан узил-кесил қарор қабул қилинишига эришилади. Суд амалиётида учраётган ҳукмлар, ажримларни бекор қилиш ва қайта-қайта кўришга чек қўйилади. Бундай ёндошув сансалорликка барҳам беради, ишларни кўриш муддатларини қисқартиради, натижада фуқароларнинг судларга бўлган ишончини янада мустаҳкамлайди.

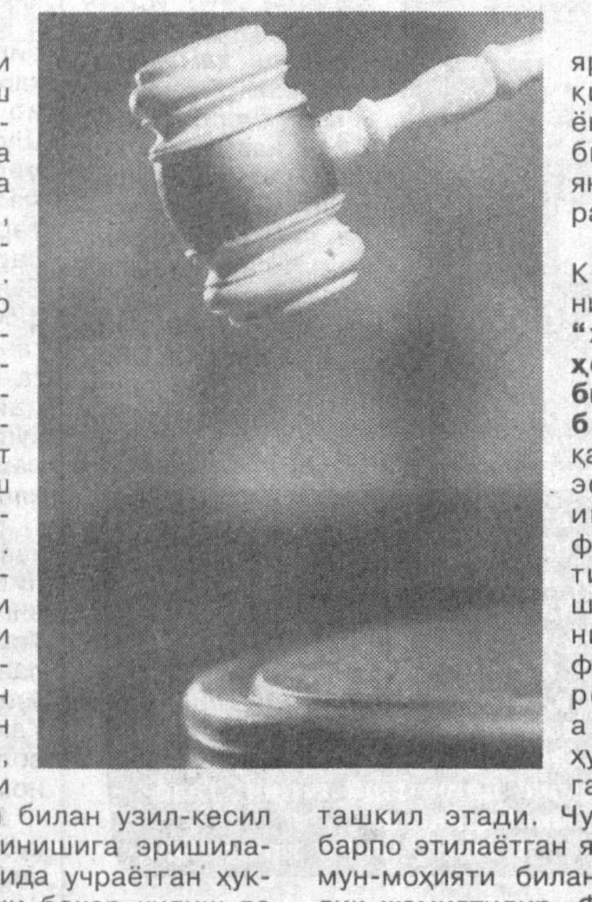

Суд-ҳуқуқ тизимида амалга оширилаётган ислоҳотларни илмий ва амалий жиҳатдан асослантирилган бўлишини таъминловчи омиллардан бири ихтисослаштирилган Кенгашлар бўлиб, уларда Олий Аттестация Комиссияси тасдиғидан ўтган тадқиқот ишларида билдирилган илмий хулосалар, таклифлар, фикр-мулоҳазалардан мақсадли фойдаланиш муҳим аҳамият касб этади. Бу эса Олий Аттестация Комиссияси (ОАК) билан қонун ижодкорлиги жараёни фаолиятини мувофиқлаштиришга имконият яратади. Чунки ОАКда барча тадқиқот ишлари янги коммуникация технологиялари асосида компьютерларда жойлаштирилган ягона ахборот тизим яратилгани қонун ижодкорлиги жараёнида тадқиқот натижаларидан оқилона фойдаланиш механизмини яратишда хизмат қилади. Бундай ёндошув назария билан амалиётни янада яқинлаштиради.

Мамлакатимиз Конституциясининг 7-моддасида **"халқ давлат ҳокимиятининг бирдан-бир манбаидир",** деб қайд этилган. Бу эса, демократик институтлар ва фуқаролик жамияти асосларини шакллантиришнинг ҳуқуқий кафолатидир. Фуқаролик жамияти асосларини ҳуқуқий хусусиятга эга меъёрлар ташкил этади. Чунки юртимизда барпо этилаётган янги жамият мазмун-моҳияти билан эркин фуқаролик жамиятидир. Фуқаролик жамиятида демократик институтларни шакллантириш масаласи муҳим аҳамиятга эга. Шунга кўра, одил судловни амалга ошириш жараёни ҳам халқ вакилларининг иштирокини тақозо этади.

Шу маънода суд-ҳуқуқ тизимида амалга оширилаётган ислоҳотларнинг навбатдаги босқичида халқ маслаҳатчиси (вакили) институтининг самарали ишлаши билан боғлиқ муаммоларни муҳокама этиш ва мазкур институт фаолиятини янада такомиллаштиришга зарурат сезилмоқда. Шунинг учун **суд жараёнида халқ вакилларининг ҳуқуқий мақоми** тўғрисида янги қонун ишлаб чиқиш ва бу ҳақда Жиноят процессуал кодексининг тегишли меъёрларига қўшимча ва ўзгартиришлар киритиш лозим.

Istiqlol va imkoniyat

Яна шуни айтиш жоизки, жиноят ишларини суд жараёнида кўриш механизмининг соддалаштирилган тизимига эътибор қаратишимиз лозим. Зеро, жиноий жазоларнинг либераллаштирилиши муносабати билан ишни судда кўришда ҳам терговдаги каби қатъий муддатлар жорий қилинди. Унча оғир бўлмаган жиноятни содир этиб, айбига тўлиқ иқрор бўлиб, зарарни қоплаган шахсларга нисбатан ярашув институтини қўллаш, яъни ярашув институти таъсир доирасини кенгайтириш ҳам жиноятчиликка қарши курашда инсонпарварлик принципининг янада кучайишига олиб келади. Ярашув институти жавобгарликдан озод этиш турларидан бири бўлиб, жавобгарликдан озод қилиш масаласи тергов органининг қарори билан ҳам узил-кесил ҳал этилиши мумкин. Амалиёт шуни кўрсатмоқдаки, ярашув масаласи тергов жараёнида ҳал қилингач, ишни судга юборишга ҳожат қолмайди. Чунки тергов идораларининг ҳар қандай ишни тугатиш тўғрисидаги, жумладан, ярашганлик билан боғлиқ қарорлари прокурор назоратида экани ЖПКда белгиланган. Суд жараёнида тарафларнинг ярашув билан боғлиқ аризаси ҳал қилинганда бу ҳақда суднинг ажрими қабул қилиниши кифоя.

Хулоса ўрнида қайд этиш лозимки, мамлакатимизда босқичма-босқич тадрижий тарзда амалга оширилаётган кенг кўламли ислоҳотлар янада такомиллашув сари юз тутиб жамият ва давлатдаги барча соҳаларни эркинлаштириш жадал суръатлар билан давом этмоқда. Зеро, ижтимоий адолатга асосланган эркин фуқаролик жамияти, демократик тамойиллар мужассамлашган ҳуқуқий давлатда қонун устуворлигига эришиш, ҳар бир инсонни қонунлар доирасида эркин ва фаровон ҳаёт кечиришига эришишдек олий мақсад ётади.

Мавжуда РАЖАБОВА,
юридик фанлар доктори

Qonun ko`magi

ТИКЛАНГАН ИМТИЁЗ

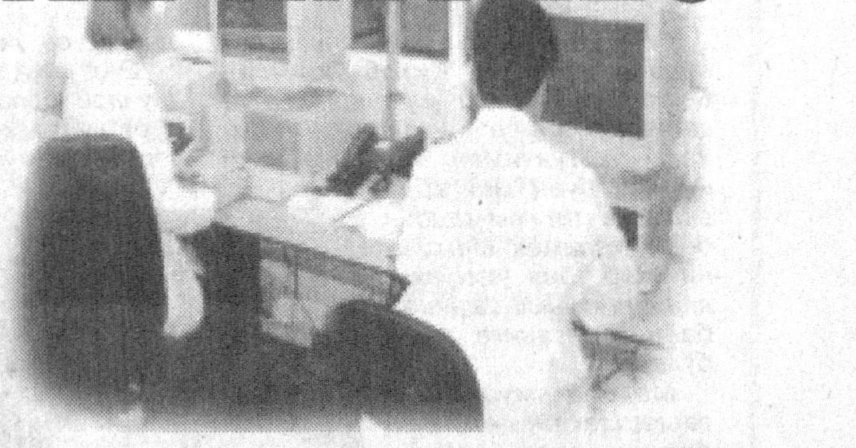

Яқинда "United Consulting Group" қўшма корхонасида текшириш ўтказган Оҳангарон шаҳар Давлат солиқ инспекцияси ходимлари халқимизнинг етти ўлчаб бир кес, деган мақолига амал қилишганда, эҳтимол, бундай ноқулай аҳволга тушиб қолмасди.

Шуни айтиш керакки, "United Consulting Group" ўзбек-исроил масъулияти чекланган жамияти 1999 йилдан буён мамлакатимизда самарали фаолият кўрсатиб келмоқда. Унинг устав жамғармаси 150.000 АҚШ долларини ташкил этади. Шундан хорижий инвестор сифатида иштирок этган "Каролина технолоджи" МЧЖнинг улуши жамғарманинг 95 фоизи ёки 142500 АҚШ долларга тенг бўлиб, қолган қисми ўзбек томонидан иштирок этаётган ЧНПФ "Микрос"га тегишлидир.

Корхона асосан компьютерларни йиғиш, шунингдек, уларга дастурий таъминот ишлаб чиқиш билан шуғулланади.

Энг асосийси, қўшма корхона ишлаб чиқараётган маҳсулотларнинг катта қисми чет элга экспорт қилинмоқда.

Қисқаси, мазкур қўшма корхонада текшириш ўтказган Оҳангарон шаҳар ДСИ уни 2002 йил учун ягона солиқ тўламаганликда айбдор деб топди ва зудлик билан тўловни амалга ошириш талабини қўйди. Ўз навбатида қўшма корхона раҳбарияти мамлакатимизда амалда бўлган қонунларга мос равишда белгиланган имтиёзга эга эканлигини солиқ идораси ходимларига тушунтиришди. Лекин бундан бирон-бир натижа чиқмагач, тўловни амалга оширишди. Сўнг тегишли идораларга мурожаат қилиб, бу масалага ойдинлик киритишда ёрдам беришни сўрашди. Жумладан, 2004 йил 25 ноябрда "United Consulting Group" қўшма корхонаси директори К. Қодировнинг Адлия вазири номига йўллаган шикоят аризасида шундай дейилади:

"United Consulting Group" қўшма корхонаси 1999 йил 24 июнда № 3052 рақами билан Адлия вазирлиги томонидан рўйхатга олинган. Корхонада камида 50 фоиз иш ўринлари ногиронларга ажратилган бўлиб, бунга доимий амал қилиб келинмоқда. Ногиронлар иш жойлари тўлиқ аттестациядан ўтказилиб, 2001 йилда Меҳнат вазирлиги томонидан "**Ногиронлар меҳнатидан фойдаланувчи корхона санитария-техник паспорти**" берилган.

Шу муносабат билан қўшма корхона 2001 йил 31 декабргача солиқ қонунчилигида кўзда тутилганидек, барча солиқ ва йиғим тўловлари бўйича берилган имтиёзлардан фойдаланиб келади. Солиқ кодексига 2001 йил 7 декабрда ўзгартишлар киритилгач, шаҳар ДСИ 01.01.2002 йил 1 январдан бизга солиқ ва тўловларни тўлаш мажбуриятини юклади.Натижада солиқчилар талаби билан 2002 йил давомида 22.395.100 сўм ягона солиқ тўлови тўлаб берилди.

Хорижий инвестор вакилининг ташаббуси билан қонун ҳужжатларини ўрганиб чиқиб, имтиёзлар бўйича корхона ҳақ-ҳуқуқини ҳимоя қилишга қарор қилдик".

Шуни алоҳида таъкидлаш керакки, қўшма корхона фаолияти ўзаро тузилган шартномага мувофиқ "Бит-Аудит", "Сифат-Аудит" МЧЖ аудиторлик фирмалари томонидан бир неча марта текширилиб, камчилик аниқланмаган эди. 2002 йилда ҳам шундай аудит текшируви ўтказилган.

Аслида солиқ идораси ходимлари тадбиркорнинг оғзаки мурожаатларини қўя турайлик, ҳеч бўлмаганда, ёзма равишда берган аризасида келтирилган фактларга озгина эътибор берса, бунчалик оворагарчиликка ҳожат қолмасди.

Қолаверса, ваколатли идора ходимлари қонун ва меъёрий ҳужжатларни сизу биздан яхши билиши керак эмасми? Бундай дейишимиз бежиз эмас. Чунки Тошкент вилояти адлия бошқармаси томонидан ўтказилган суриштирув ишлари қўшма корхона раҳбарияти келтирган далиллар асосли эканлигини кўрсатди.

Биринчидан, қўшма корхона ташкил этилган вақтда амалда бўлган Солиқ кодексидаги **«корхона ходимларининг 50 фоиздан ортиғи ногиронлар бўлса, ушбу корхона барча солиқларни тўлашдан озод этилади» деган имтиёзга кўра корхона 2001 йил 31 декабрга қадар солиқ ва йиғимларнинг барча турларидан озод қилинган.**

Солиқ кодексига 2001 йил 7 декабрда киритилган ўзгартишларга мувофиқ бу имтиёзлар бекор қилиниши муносабати билан солиқ идоралари ходимлари қўшма корхонадан барча солиқ ва йиғимларни тўлашни талаб қилишган. Бу талабга кўра, 2002 йил давомида корхона томонидан 22.395.100 сўм солиқ тўланган.

Шу билан бирга амалдаги "**Ўзбекистон Республикасида ногиронларни ижтимоий ҳимоялаш тўғрисида**"ги қонуннинг 31-моддасида "**корхонадаги ходимларнинг 50 фоиздан ортиғи ногиронлар бўлса, ушбу корхона барча солиқларни тўлашдан озод этилади**" дея қайд этилган.

Ҳақиқатдан ҳам, қўшма корхонада меҳнат қилаётганларни сони бугунги кунда 50 фоиздан кўпроқни ташкил этади. Аниқланишича, солиқ ставкалари кўпайтирилган вақтда "**Тадбиркорлик фаолияти эркинлигининг кафолатлари тўғрисида**"ги қонуннинг 16-моддаси, 2-қисмини шарҳлаш тўғрисида 2001 йил 9 августдаги "**Ўзбекистон Республикаси Конституциявий судининг тўхтами**" амалда бўлиб, унда "янги солиқлар ва маҳаллий йиғимлар жорий этиш, солиқлар ва йиғимлар ставкаларининг кўпайтирилиши, имтиёзлар бекор қилиниши билан боғлиқ солиқ қонунчилигига киритилган ўзгартиришларни кичик ва хусусий тадбиркорлик субъектлари учун бирмунча ноқулай шароитларни юзага келтириш деб ҳисоблаш керак" деб кўрсатилган экан.

Шунингдек, "**Чет эллик инвесторлар ҳуқуқларининг кафолатлари ва уларни ҳимоя қилиш чоралари тўғрисида**"ги қонуннинг 3-моддасида "Агар Ўзбекистон Республикасининг кейинги қонун ҳужжатлари инвестициялаш шарт-шароитларини ёмонлаштирса, унда чет эл инвестицияларига нисбатан инвестициялаш санасида амалда бўлган қонун ҳужжатлари инвестициялаш пайтидан бошлаб ўн йил мобайнида қўлланилади" деб кўрсатилган.

Юқорида қайд этилган фикрлардан келиб чиқиб ҳамда қўшма корхонанинг фаолияти ва шарт-шароитларини ўрганиш натижасида вилоят адлия ходимлари қонундаги "**корхонадаги ходимларнинг 50 фоиздан ортиғи ногиронлар бўлса, ушбу корхона барча солиқларни тўлашдан озод этилади**", деган имтиёзнинг бекор қилиниши "United Consulting Group" қўшма корхонасининг шароитларини ёмонлашувига олиб келган ва ундан ноқонуний равишда 22.395.100 сўм солиқ ушланган, деган хулосага келишди. Шундан сўнг ушбу масала юзасидан Оҳангарон шаҳар ДСИ бошлиғи номига 2004 йил 18 декабрда № 11-1/5740 рақамли тақдимнома киритилди.

Унда "United Consulting Group" қўшма корхонаси ходимларининг 50 фоиздан ортиғи ногиронлар бўлганлиги учун барча солиқлардан озод этилиши ҳақидаги имтиёзни қўллаб, ноқонуний ундирилган 22.395.100 сўмни қайтарилиши сўралган эди.

Оҳангарон шаҳар Давлат солиқ инспекцияси раҳбари вазифасини вақтинча бажарувчи Қ.Эргашев имзоси билан вилоят адлия бошқармасига 2004 йил 28 декабрда юборилган №00-2610-рақамли жавобда тақдимнома талаблари тўлиқ қаноатлантирилгани маълум қилинди. Яъни қўшма корхонадан ноқонуний ундирилган 22.395.100 сўм ягона солиқ келгуси тўловлар ҳисобига ўтказилган.

Маъмуржон ТЎЙЧИЕВ,
ҳуқуқшунос
Рустам ХУДОЙҚУЛ,
"Инсон ва қонун" мухбири

Jamiyatimiz maqsadi

Яхши ният билан чимилдиққа қадам қўйган ҳар бир келин-куёв бу даргоҳнинг нечоғлик муқаддас эканини чин дилдан ҳис этиши, унга тан ва руҳ покизалиги билан кириши лозим. Келин-куёвларни никоҳдан олдин тиббий кўрикдан ўтиш зарурати ҳақидаги ҳукумат қарори ҳам моҳият-эътибори шу эзгу мақсадга хизмат қилади.

СОҒЛОМ ОИЛА МИЛЛАТ КЕЛАЖАГИНИ БЕЛГИЛАЙДИ

"Оила" кодексининг 17-моддаси ва Вазирлар Маҳкамасининг 2003 йил 25 августдаги **"Никоҳланувчи шахсларни тиббий кўрикдан ўтказиш тўғрисида"ги Низомни тасдиқлаш ҳақида"**-ги қарорида ҳам бу ҳақда алоҳида қайд этилган. Соғлом никоҳдан соғлом фарзанд дунёга келади. Соғлом авлод эса миллат келажагини ойдин ва нурафшон қилади. Эътиборли жиҳати шундаки, келин-куёвларни тиббий кўрикдан ўтказиш давлат томонидан бепул амалга оширилади. Мана икки йилдирки, келин-куёвлар ўз ихтиёрлари билан тиббий кўрикдан ўтиб, оила қуришмоқда. Қарши шаҳридаги 2-сон катталар шифохонасининг бош шифокори Фарҳод Омонов билан суҳбатимиз ҳам шу хусусида кечди.

Фарҳод ака бизни шифохонанинг "Оила ва никоҳ" хонасига бошлаб кирди. Бу хона келин-куёвларни никоҳдан аввал тиббий кўрикдан ўтишига мўлжаллаб безатилган. Кўрикдан ўтказиш жараёнига раҳбар этиб тажрибали шифокор Гавҳар Муродова тайинланган. Гавҳар опа бизга 2004 йил якунлари бўйича қуйидагиларни гапириб берди: — **Биз ўтган йилни асосан тиббий кўрикнинг аҳамияти ва келин-куёвларга яратилган қулайликлар ҳақида тарғибот ва ташвиқот ишлари билан бошлаган эдик.** Никоҳдан ўтадиган ёшларни тиббий кўрикдан ўтказиш ҳафтанинг чоршанба, жума кунлари амалга оширилади. Йил давомида ФҲДЁ бўлимидан йўлланма билан келган 1455 нафар ёшлар кўрикдан ўтказилди. Улар орасидан 14 нафар йигит-қиз қайта даволашга юборилди. Тўғрисини айтганда, тиббий кўрикдан ўтиш кони фойда. Чунки соғломликнинг натижаси эртанги кунда ўзининг ширин-шакар мевалари — фарзандлар дунёга келганда яққол кўзга ташланади.

Сўзимиз сўнгида таъкидлаб ўтишимиз керак, фақатгина соғлом оила ва соғлом фарзанд миллат келажагини белгилайди.

Ғози РАҲМОН

Jahon tajribasi

Компанияларни қўшиб олиш амалиёти дастлаб АҚШда бошлаган бўлса, кейинчалик Буюк Британияда ҳам татбиқ этила бошлади. XX асрнинг 80—90-йилларида аксарият олимлар бу жараён, эгалик қилиш нисбатан уйғунлашган, йирик давлатларга хавф солмаслигини таъкидлашган эди. Ҳаётий далилларнинг кўрсатишича, қўшиб олиш жараёни ҳозирги пайтда Европа давлатларида ҳам кенг ёйилди.

ГЕРМАНИЯ: АКЦИЯДОРЛИК ЖАМИЯТЛАРИ МАНФААТЛАРИНИ ҲИМОЯ ҚИЛИШ

Мисол тариқасида айнан Германияни танлаганимиз бежиз эмас. Чунки эгалик қилиш нуқтаи назаридан ва уйғунлашув даражасига кўра, Германия Ўзбекистонга яқин туради.

2000 йил баҳорида Германия ҳукумати тендер таклифлари учун юридик қоидаларни мустаҳкамлаш эҳтиёжини тадқиқ этадиган экспертлар комиссиясини таъсис этди. Комиссияга, агар шундай қоидаларга зарурат борлиги аниқланса, қўшиб олиш актини тайёрлаш таклифи билан чиқиш вазифаси юклатилди. Экспертлар комиссияси кўзга кўринган олимлар, тадбиркорлар ва касаба уюшмалари етакчилари, Германия Молия вазирлиги ходимлари, судьялар ва иқтисодчилардан таркиб топди. 2000 йил май ойига келиб, экспертлар комиссияси қўшиб олиш бўйича немис Актини яратишни таклиф этди ва бу Акт мазмуни бўйича таклифларини ҳам берди.

2000 йил июнида Германия Молия вазирлиги таклифга мувофиқ қонуннинг илк лойиҳасини ишлаб чиқди. Шу тариқа бир неча марта қайта ишланган "Қимматли қоғозларга эгалик қилиш ва компанияларни қўшиб олиш учун расмий таклифларни тартибга солиш Акти" 2001 йилнинг март ойида қабул қилинди.

Бу ҳужжат таклифларни икки турга ажратади: акциялар ва улардан олинадиган қимматли қоғозларга эгалик қилишнинг ихтиёрий таклифлари; қўшиб олиш бўйича тендер ва мажбурий таклифлар. Шу билан бирга қуйидагилар эътиборга олинади:

- акция ва бошқа қимматли қоғозларга доир барча расмий таклифларни ўз ичига оладиган **ихтиёрий эгалик қилиш;**
- компаниянинг камида 30 фоиз овозини қўлга киритиш орқали компания устидан назорат ўрнатишга қаратилган **қўшиб олиш бўйича таклифлар;**
- қўшиб олиш Актига мувофиқ, компанияларнинг 30 ва ундан ортиқ овозини ташкил этиб назорат ҳуқуқини қўлга киритган барча акциядорларга мажбурий таклифлар қилиниши.

Яхлит олганда мазкур Акт икки хилдаги расмий таклифни тартибга солади: акцияга эгалик қилингани ҳақидаги оддий расмий овфертани ва Акт билан белгиланадиган компаниянинг 30 фоиздан ортиқ акцияси — овозини олиш орқали компания устидан назорат ўрнатиш тарзидаги қўшиб олишни.

Шу ўринда таъкидлаш жоизки, 30 фоизли меъёр кўплаб мамлакатларда, жумладан, Ирландия, Янги Зеландияда ва бошқа давлатларда ўрнатилган. Шундай қилиб, агар расмий оферталар Германияда 30 фоиздан юқорини кўрсатса, у ҳолда бундай эгалик қилиш қўшиб олиш, деб ҳисобланади.

Биринчидан, акциялар пулга сотиб олиниши ёки қўшиб олаётган компания акцияларига олиниши лозим. Яъни бундай савдода, масалан, сотиб олиш учун кўчмас мулк ёки бошқа нарсаларни таклиф этиш мумкин эмас.

Иккинчидан, оферент томонидан таклиф этилган баҳо таклиф ҳақидаги қарор эълон қилингунча — уч ой олдинги компания акцияларининг ўртача баҳосидан кам бўлмаслиги керак. Бу борада Германия Акти Америка қонунчилиги кўзда тутган меъёрлардан қатъийроқ.

Учинчидан, оферент ёки қўшиб олишда у билан бирга иштирок этаётган одам ташкил этилган бозорда ёки ундан ташқарида (масалан, шахсий келишувда) мазкур компаниянинг қимматли қоғозлари учун таклиф ҳужжатлари эълон қилингунга қадар — уч ой ичида тўлаган тўловдан кам баҳони оферент таклиф этиши мумкин эмас.

Тўртинчидан, бошланғич офертни қўшиб олиш босқичи доирасида қабул қилмаган бошқа акциядорлар бу ишни қўшиб олиш босқичи якунидан кейинги икки ҳафта мобайнида амалга оширишлари мумкин. Бироқ қўшиб олиш натижасида сотиб олинган акциялар сони 30 фоиз бўлса, яъни компания қўшиб олинди, деб ҳисобланганда юқоридаги қоида қўлланилмайди.

Бешинчидан, компания бошқармаси директорлар кенгаши ёки акциядорларнинг умумий йиғилишининг розилигисиз қўшиб олиш ишига қарши ҳеч қандай ҳимоя амалини қўллай олмайди.

Актнинг алоҳида бир боби компания устидан назорат ўрнатилганда, яъни компания қўшиб олингандаги оферт ҳолати, мажбуриятларига бағишланган. Назоратни қўлга киритган томон компания устидан назоратга эга бўлгани ҳақида зудлик билан эълон қилиши, кейин эса компаниянинг қолган акцияларини сотиб олиш мақсади ҳақида расмий оферт жўнатиши лозим.

Германия қонунчилиги таҳлилидан аён бўлишича, қўшиб олишиш тартиби тахминан қуйидаги босқичлардан иборат:

1. Тендер таклифини тайёрлаш ва монополияга қарши назорат ҳамда қимматли қоғозлар ҳаракатини тартибга солиш бўйича ваколатли идораларнинг рухсатини олиш.
2. Акциядорлар ва корпорацияларга таклифлар ва хабарларни эълон қилиш. Бу таклифда оферент ҳақида, у сотиб олишни хоҳлаган акция миқдори, акцияларни сотиб олишдан мақсади, оферентнинг корпорацияни бошқаришига доир истиқболдаги тадбиркорлик режалари ҳақида хабар берилади.
3. Компания акциядорлари томонидан офертларни рад этиш ёки қабул қилиш учун ўйлаб кўришга вақт берилади.
4. Мазкур компаниянинг барча акциялари оферент томонидан сотиб олинади.
5. Овозга эга акциядорлар аксарият лимити (Германияда 30 фоиздан ортиқ) сотиб олинган ҳолда тендер жараёнининг шартлари ўзгаради.

Умуман айтганда, қўшиб олиш жараёнини тартибга соладиган бундай меъёрий ҳужжатлар мажмуи акциядорлик жамиятларини ҳимоя қилиш, уларнинг ўз фаолиятларини муваффақият билан амалга оширишларига шарт-шароит яратиш учун зарур. Қолаверса, бундай ҳимоя компания олдидаги ўз вазифаларини виждонан бажариб келаётган менежерларнинг, шунингдек, акциядорлар, хизматчилар, кредитор ва бошқаларнинг моддий ҳамда бошқа манфаатларига хизмат қилади.

С. ҒУЛОМОВ

Muloqot

ТАЪТИЛ ҚАЧОН БЕРИЛАДИ?

Ҳурматли таҳририят ходимлари мен сизларга ўзимни қизиқтирган бир масала юзасидан мурожаат қилмоқдаман.

Мен навбатдаги меҳнат таътилига чиқиш учун ариза ёзганимда, мутасаддилар корхонага текширувчилар келиши муносабати билан кейинроқ таътил беришларини айтишди. Мен бунга рози бўлдим. Ва текширувлар тугагач, меҳнат таътилига чиқиш учун қайта ариза ёздим. Аммо раҳбарият иш кўплигини рўкач қилиб менга яна меҳнат таътилини беришмади. Айтмоқчиманки, меҳнат таътилига чиқишга раҳбарият қаршилик қилиши мумкинми? Агар меҳнат таътилига чиқиш муддати қайта-қайта ўтиб кетаверса қаерга мурожаат қилиш керак?

Ойдин БЕРДИЕВА,
Ғаллаорол тумани

Газетхоннинг бу саволига ҳуқуқшунос С.Ниёзова шундай жавоб беради:

— Сизнинг бу саволингизга жавобан шуни айтиш керакки, Меҳнат кодексининг 133-моддасига мувофиқ, барча ходимларга, шу жумладан, ўриндошлик бўйича ишлаётган ходимларга ҳам дам олиш ва иш қобилиятини тиклаш учун иш жойи (лавозими) ва иш ҳақи сақланган ҳолда йиллик меҳнат таътили берилади. Айрим тоифадаги ходимларга, уларнинг ёши, соғлиғи инобатга олиниб, йиллик узайтирилган таътиллар ҳам берилиши мумкин. Жумладан, 18 ёшга тўлмаган шахсларга 30 календар кун, ишлаётган 1 ва 2-гуруҳ ногиронларига 30 календар кун меҳнат таътили берилади.

Қонунга кўра, йиллик асосий таътил биринчи иш йили учун олти ой ишлагандан сўнг берилади.

Бундан ташқари меҳнат таътили қуйидаги ходимларга уларнинг хоҳиши билан олти ой ўтмасдан олдин берилади:

— **аёлларга, ҳомиладорлик ва туғиш таътили олдидан ёки кейин;**

— **биринчи ва иккинчи гуруҳ ногиронларига.**

Меҳнат кодексининг 135-моддасига мувофиқ, ходимларга ўн беш иш кунидан кам бўлмаган муддат билан йиллик асосий таътил берилади.

Йиллик таътилларни бериш навбати календар йил бошлангунга қадар иш берувчи томонидан касаба уюшмаси қўмитаси ёки ходимларининг бошқа вакиллик органи билан келишиб тасдиқланадиган жадвалга мувофиқ белгиланади.

Таътил муддати қайта-қайта ўтиб кетаверса, бу ҳақда меҳнат низоларини кўриб чиқувчи комиссиялар ва фуқаролик ишлари бўйича туманлараро судига мурожаат қилиш мумкин.

Jinoyat va jazo

ИЛЛАТЛАР ДОЯСИ

СУД ОЧЕРКИ

I. ҲАЁТ ЭРИЁТГАН ШАМ ЭМАС...

Албатта, ҳаёт, унинг маъно-моҳиятини ҳар ким ҳар хил талқин этади. Кимдир яшаш, умр кечиришни шунчаки ҳою-ҳавас деб билса, бошқа биров ўтаётган умрига катта масъулият билан ёндашади, бу ўткинчи дунёда ўзидан муносиб ном ва из қолдиришга интилиб яшайди.

Бахтиёр Нафиддинов ҳам бу дунёда қарийб ярим аср умр кўрди. Лекин у фақат ўзи учун, ўзича яшади. Бошқача айтганда, ҳар доим оғирнинг устида, енгилнинг остида юрди. Бундай худбин яшаш одамни охир-оқибат жар ёқасига етаклаб бориши тайин. Бироқ у буни ўз вақтида тушуниб етмади.

Аслини айтганда, бу дунёда одамдек яшаш, умргузаронлик қилиш учун ҳам мустаҳкам ирода, маъсулият керак.

Бунинг устига бундай тоифадаги кимсалар умрини елга совуриб ўтказади. Энг ёмони, улар яшаш бахт эканлигини ҳеч қачон англаб етмайди. Ортидан ёрқин из қолдириш, айтайлик, яхши ният билан ниҳол ўтказиш, иморат қуриш, зурриёд қолдириш каби инсоний фазилатлар уларга мутлақо бегона. Уларнинг назарида, ҳаёт гўё эриётган шамга ўхшайди. Ана шундай тоифага мансуб Бахтиёрнинг ҳам кўксига тиғ санчилганда, у ўлардек маст ҳолатда эди...

II. ЎЧ ОЛГАН АЁЛ

Ўтган йилнинг сентябр ойи эди. Ҳали саратоннинг тафти сўнмаган, фақат тунлари ҳаво салқин тортиб қолган эди. Бахтиёр Нафиддинов 1999 йилдан буён никоҳсиз умр кечириб келаётган Татьяна Свешникова билан ўзлари истиқомат қиладиган Бухоро шаҳридаги Турсуной Авезова кўчасидаги 15/2 уй 30 хонадонда гапни бир жойга қўйишди. Яъни Ихтиёр Шарипов деган кишининг хонасини таъмирлашгани учун тўланмаган ҳақни олиш мақсадида унинг олдига борадиган бўлишди.

— Таня пулни олгач, боплаб бозорлик қиламиз,— деди Бахтиёр. — Шундай кунда юзтаюзта отмасак, бўлмайди. Дунёнинг роҳат-фароғатидан бенасиб қолмайлик. Улар Ихтиёр Шариповдан таъмир ишлари учун 10.000 сўм олишди. Сўнг олдиндан келишилганидек, тўппа-тўғри бозорга йўл олишди. Шаҳардаги "Дилкушо" бозоридан тўрт шиша вино, бир шиша пиво ва бир шиша арақ харид қилиб, уйга қайтишди.

(Давоми тўртинчи бетда)

Muhokama uchun mavzu

Юқоридаги рукн остида газетамиз саҳифаларида бир қатор мақолалар эълон қилинди. Биз турли мавзулардаги мақолаларимизда муштарийларни баҳс-мунозарага чорладик. Мақсад — газетхонларнинг фаоллигини ошириш эди. Кейинги пайтларда таҳририят хатжилдига келиб тушаётган мактубларни кўриб, адашмаганимизга амин бўлдик. Чунки ўзини Она Ўзбекистонимизнинг чин фарзанди, деб билган ҳар бир фуқаро жамиятимизда рўй бераётган воқеа-ҳодисаларга бефарқ қараб туролмайди.

Демак, бугун биз "Муҳокама учун мавзу" рукни остида сизнинг эътиборингизга жонкуяр газетхонларимизнинг айрим мактубларини ҳавола этамиз.

ТАКЛИФ, ТАНҚИД, МУЛОҲАЗА...

КИТОБ СЕҲРИ

Газетанинг шу йил 18 январ сонида чоп этилган "Китоб ўқиётган бола" сарлавҳали мақолани катта қизиқиш билан мутолаа қилдим. Ўзим ўқитувчиман. Йигирма икки йилдан буён мактабда ёшларга таълим-тарбия бериб келаман. Мақолани ўқиб, биз ўқитувчиларнинг кўнглидаги гап баён этилганига амин бўлдим.

Мақола муаллифи таъкидлаганидек, ёшларни китоб ўқимай қўйди, деб ҳам айтолмаймиз. Китобни қўлдан қўймай ўқийдиган, ўқиганда ҳам китобни танлаб, дўстлари билан алмашиб ўқийдиган болалар жуда кўп. Мақолада айтилганидек, ўқимаган болани мажбуран ўқитиб бўлмаганидек, ўқийдиган болани севимли машғулотидан ажратишнинг ҳам иложи йўқ. Айтмоқчиманки, китобнинг сеҳри жуда кучли бўлади.

Ўрни келганда шуни айтиш керакки, икки йилдан буён ўқувчиларга мактаб дарсликлари ижара асосида етказиб берилмоқда. Масалан, 5-синф ўқувчиларининг жами дарсликлари бу йил бир ўқувчига 2 минг 900 сўмдан тушди. Бу ҳам ўзига хос қулайлик. Шу боис ҳам дарсликларни ижарага берилиши бозор иқтисодиёти шароитида ўқитувчилар, ота-оналарга жуда маъқул келмоқда. Бироқ баъзи ота-оналар боласига бадиий асар сотиб олиб бериш у ёқда турсин ижарага берилган дарслик пулини тўлашдан ҳам ўзларини олиб қочишади. Тўғри, бундайлар оз, лекин кам бўлса-да бор.

Энг ажабланарлиси шундаки, шундай боланинг отаси ҳафта, ўттиз кунда кўчада ширакайф ҳолда юрганига кўзингиз тушади. Онаси эса янги урф бўлган матони харид қилишда ҳеч кимдан орқада қолмайди.

Демоқчиманки, заҳар-зуққум ичкиликка пул топилади, янги урфдаги кўйлакка пул бор-у, лекин китобга келганда эса...

Бундан келиб чиқадиган хулоса шуки, аввало бола қалбида китобга меҳр оилада туғилади. Бунга ота-она бевосита масъулдир.

Ана шу масъулият замирида эса келажакка даҳлдор бурч ётади.

Умуман олганда, болалар ўртасида китоб ва китобхонлик масаласи долзарб масала. Бу масалага жамоатчилик эътибори янада кўпроқ жалб этилса, бундан жамият фақат фойда кўради.

Гулором ХУДОЙБЕРДИЕВА,
Нарпай тумани

ХАЙДОВЧИЛАР ЧИРОЙЛИ КИЙИНИШСА...

Бошқа вилоятларни билмадиму, лекин кейинги ўн йилларда пойтахтимизда йўловчиларга хизмат кўрсатиш масаласи намунали суръатда йўлга қўйилди. Йўловчиларнинг узоғини яқин, оғирини енгил қилаётган метро, автобус, тролейбус, трамвай ва йўналишли таксиларни, бир вақтлар бўлганидек, кутиб қолмайсиз. Айниқса, шаҳар йўналиши бўйлаб қўйилган янги "Мерседес" русумли автобусларнинг шинам ва қулайлиги кишини қувонтиради. Бу автобусларга чиқсангиз, худди енгил машинага ўтиргандек мазза қиласиз. Шаҳарнинг у қисмидан-бу қисмига тонг саҳардан ярим кечага қадар бемалол бориб кела оласиз. Хуллас, бу соҳада мақташга арзигулик ислоҳатлар амалга оширилди, деб бемалол айтиш мумкин.

Лекин...

Баъзи бир ҳайдовчи ва чипта сотувчиларда маданият са-а-ал етишмаётгандек туюлади, назаримда.

Мен кўпинча "Қўйлиқ-Юнусобод" йўналишида қатновчи 93-, "Қўйлиқ-Олой бозори" йўналишидаги 7- ва шунга ўхшаш автобусларга чиқаман. Энг аввал, замонавий, қулай ва шинам автобус чипта сотувчисининг олақуроқ кийим-боши киши эътиборини тортади. Уларнинг эгниларида спорт кийимидан тортиб, айрим пайтларда миллий чопонимизгача кўриниш мумкин. Шундан кейин секингина ҳайдовчининг кабинасига мўралайсангиз, унинг устидаги кийимлар ҳам чипта сотувчиникидан қолишмаслигига гувоҳ бўласиз.

Бу албатта, менинг шахсий фикрим. Шундай бўлса-да, "Тошшаҳарйўловчитранс" корхонаси мутасаддиларига бир таклиф айтмоқчиман:

Аввало, йўловчиларга шунчалик қулайликлар яратиб бераётганларингиз учун сизларга раҳмат. Лекин биз, йўловчиларни мана шундай замонавий техника воситалари билан таъминлай олган идора ўз ходимлари ҳисобланмиш ҳайдовчи ва чиптачиларнинг бир хилда кийинишига эътибор қаратса, нур устига нур бўларди. Ахир, кийиниш ҳам маданиятнинг бир кўриниши ҳисобланади. Бу ўз навбатида сомада амалга оширилаётган ислоҳотларнинг яна бир поғона юқорига кўтарган бўларди.

Феруза РАҲИМЖОНОВА,
ўқитувчи
Ҳамза тумани

ТАҲРИРИЯТДАН: Азиз газетхон! Мана икки ўқувчимизнинг мактублари билан танишдингиз. Шубҳасиз, ушбу мактубларда кўтарилган масалалар мутасадди идораларни эътиборсиз қолдирмайди. Лекин бизга, улардан ҳам кўра сизнинг фикр-мулоҳазаларингиз муҳимроқ. Хўш, бу борада сизнинг фикрингиз қандай? Қолаверса, сизни қандай муаммолар ўйлантирмоқда? Агар сиз журналист бўлганингизда, кўпроқ қайси мавзуларда қалам тебратар эдингиз? Қайси соҳага нисбатан таклиф ёки фикр-мулоҳазаларингиз бор? Марҳамат, бизга мактуб йўлланг, хатингизни эътиборсиз қолдирмаймиз. Ёнингизда тутинг, газета бизнинг эмас, аксинча, сизнинг минбарингиз.

Ислом ҲАМРО тайёрлади

Jinoyat anatomiyasi

ЯХШИЛИК ЎЛИМНИ ҲАМ ЕНГАДИ

НОШУКУР КУЁВ...

Халқимизда бировнинг ҳақи, бошқага буюрмайди, деган ҳикмат бор. Шу ўринда бу ҳикматни эслашдан муддао шуки, агар америкалик шифокор Кларк Хайд ҳам бу мақолни умрида лоақал бир марта эшитганида эди, эҳтимол, жиноятга қўл урмасмиди...

Гап шундаки, ўрта ҳол оилада тарбия топган Кларк ҳамиша бир кун келиб бойиб кетишни орзу қиларди. Шу боис ҳам, тиниб-тинчимас, ўқиб-ўрганишдан толмасди. Ана шу саъй-ҳаракатлари натижаси ўлароқ, йиллар ўтиб у етук шифокор бўлиб етишади. Бироқ у шифокорлик орқасидан топаётган обрў-эътибор, даромадга қаноат қилмади. Ҳар қандай йўл билан бўлса-да, кўпроқ бойлик орттириш керак, деган ўй унга сира тинчлик бермасди.

Қисқаси, у ана шундай ўй-хаёлга ботиб юрган кунларнинг бирида Американинг энг бой фуқароларидан бири Томас Своупнинг жияни билан танишиб қолади. Томас ўзининг беҳисоб бойлиги ва Канзас-Сити шаҳрига асос солган киши сифатида ҳам ном қозонган эди.

Бундай нуфузли оилага куёв бўлиш ҳар кимга ҳам насиб этавермайди. Чунки бу никоҳ биринчидан, чексиз обрў-эътибор, иккинчидан эса, битмас-туганмас бойлик келтириши муқаррар эди. Кларк ҳам бундай омадни қўлдан чиқарадиган анойилардан эмасди. Шу боис у барча маҳоратини ишга солиб, миллиардернинг жиянини кўнглини овлайди... ва маълум вақт ўтиб, нуфузли оиланинг «эрка куёви»га айланади.

Бироқ худо берганига шукр қилмаслик одамзодни қай кўйга солмайди, дейсиз. Бир юмалаб, оддий шифокордан миллиардернинг куёвига айланиб қолган Кларкка фақат "куёвлик мартабаси" камдек кўринади. Унинг ичига кириб олган шайтон ҳар куни кўнглига "буларнинг ҳамма-ҳаммаси ёлғиз сеники бўлиши керак", деб бетиним қутқу сола бошлади. Азалдан бойлик ва машҳурликка ўч бўлган Кларк Хайд ҳам ҳеч иккиланмасдан "шайтон билан битим имзолайди".

У "қандай қилиб барча бойликка бир ўзим эга бўлишим мумкин?" — деган саволга ҳам осонгина жавоб топади. Бунинг ягона йўли – Томас Своуплар оила аъзоларининг барчасини гумдон қилиш. Энг асосийси, бу ишни ўта усталик билан амалга ошириш керакки, охир-оқибатда нима рўй берганини бирон-бир тирик жон ҳам сезмай қолсин. Кларк ўйлай-ўйлай бунинг ҳам "йўли"ни топади. Касби шифокор эмасми, у энг аввал, миллиардер Томас Своуп ва унинг ёрдамчиси Жеймс Хантонни стирихнин ва цианид моддалари билан заҳарлайди. Кейин эса уларга лабаратория шароитида олинган бўғма ва ичтерлатма касалликлари вирусини юқтиради. Шундан сўнг у бу оиланинг меросга даъво қилиш эҳтимоли бўлган яна беш нафар аъзосига нисбатан ҳам шундай фитна уюштиради.

Бироқ бу фитна кутилган натижани бермайди. Заҳарланганлардан фақатгина Крисман Своупгина ҳаётдан кўз юмади, оиланинг бошқа аъзолари эса шифокорларнинг зудлик билан кўрсатган ёрдами туфайли омон қолади.

Албатта, бу воқеа ўша пайтда катта шов-шувга сабаб бўлади. Табиийки, қилни қирқ ёрадиган ҳуқуқ ҳимоячилари дарҳол ишга киришади. Улар жиноятчини асосан меросхўрлар орасидан қидиради. Кларк Хайддан эса ҳеч ким шубҳаланмайди. Фақат кутилмаган тасодифгина куёвнинг айбини фош қилиб қўяди. Шуни айтиш керакки, Кларк Хайд ўзининг жиноий хатти-ҳаракатини ўта пухталик билан амалга оширади. Фақат у бир ўринда эҳтиётсизликка йўл қўяди. Яъни заҳарли дори ва касаллик тарқатувчи вируслар қолдиғи сақланган тиббий шиша идишларни хонасидаги ахлат челакка ташлаб юборади. Бу ҳол ҳуқуқ ҳимоячиларини эътиборсиз қолдирмайди. Шундан сўнг бармоқ излари ва бошқа рад этиб бўлмайдиган экспертиза хулосаларига кўра, Кларк Хайднинг жинояти фош этилади.

1909 йилда бу жиноят ишини кўриб чиққан биринчи суд ҳайъати Кларк Хайдни ўлим жазосига ҳукм қилади. Лекин кейинги кетма-кет икки апелляция судлари ўлим жазосини бир умрлик қамоқ жазоси билан алмаштиради.

Буни қарангки, "ношукр куёв" орадан саккиз йил ўтиб, яъни 1917 йилда "ўз аҳлоқини тузатганлиги, чин дилдан айбига иқрорлиги ва пушаймонлиги" инобатга олиниб, озодликка чиқарилади.

Бу воқеадан келиб чиқадиган хулоса шуки, ҳаётда борига шукр қилиб яшаш керак. Буюрмаган ризққа чанг солишнинг оқибати ҳеч қачон яхшилик билан тугамайди.

БИЛСА БАЛИҚ, БИЛМАСА...

Бу ўткинчи дунёда нималар бўлмайди, дейсиз. Баъзан киши бир хато учун ўлимга маҳкум этилса, баъзида кутилмаган тасодифлар ҳам инсонга қайта ҳаёт бахш этиши мумкин.

Бир мисол. 1926 йилда Американинг Флорида штатида фермер Жимми Уильямсон ўз хотинини ўлдирганликда айбланиб, ўлим жазосига ҳукм қилинади. Суд ҳукмида жазо электр ўриндиғига ижро этилиши қайд этилади.

Флоридаликлар Жимми Уильямсон юксак инсоний фазилатларга эга бўлгани учун уни жуда ҳурмат қилишарди. У бутун умрини одамларга яхшилик қилишга бағишлаган, камсуқум ва меҳнаткаш инсон эди. Қолаверса, кўпчилик Жимминнинг қотилликка қўл урганига ҳам ишонмасди. Лекин нима бўлганда ҳам, суд ҳукм чиқарган, жазо вақти белгиланган ва штат прокурори ижрони талаб қилаётган эди.

Хуллас, белгиланган кун ва белгиланган вақтда Жимми Уильямсон электр ўриндиғига ўтиради. Жиноятчи руҳоний томонидан тавба қилдирилгач, электр ўриндиғининг барча тасмалари маҳкам тортилади. Буёғига бориб йўғи ўриндиқни токка улаш қолган эди. Флориданинг ўша пайтда амалдаги қонунига кўра, бу вазифани штат шерефи бажариши талаб этиларди. Буни қарангки, кутилмаганда шереф бу вазифани бажаришдан бош тортади. У "Жимми Уильямсон юқори инсоний фазилатларга эга бўлганлиги учун ҳам уни ўлдира олмаслигини" очиқ-ойдин айтади. Бундан тутақиб кетган штат прокурори дарҳол бу вазифани шереф ёрдамчиси зиммасига юклайди. Аммо шереф ёрдамчиси ҳам бу "муборак вазифани" бажаришдан бош тортгач, прокурор қатлни маълум вақтга қадар тўхтатиш ҳақида қарор қабул қилади. Қатлни тўхтатишдан мақсад Жимми Уильямсонни кечириш эмас, аксинча, суд ҳукмини ижро этувчи (жаллод деса ҳам бўлаверади) инсонни топиш эди.

Хуллас, шундай "мард" топилгунига қадар орадан бир неча ой ўтиб кетади. Ва ниҳоят, ижрочи (жаллод) топилгач, Жиммини яна суд залига олиб келиш тараддудини кўришади. Қисқаси, ўша кун жиноятчини суд биносига олиб келаётган қўриқчилар йўлда қутирган буқа болали аёлни қувлаб келаётганига кўзлари тушиб қолади. Улар аёлга ёрдам бериш ўрнига Жимми Уильямсонни ҳам ташлаб жуфтакни ростлаб қолишади. Жимми эса, аксинча, аёлга ёрдам беришга шошилади ва аёл билан болани қутурган буқа ҳужумидан қутқариб қолади. Шундан кейин ҳам қочишни хаёлига келтирмаган Жимми Уильямсон суд залига ўз оёғи кириб келади.

Барча воқеани дераза орқали кузатиб турган прокурор яна ҳукмни кечиктиради ва бу гал шахсан ўзи ўлим жазоси сўраган "жиноят"чини кечиришни сўраб, Флорида губернаторига мактуб йўллайди. Воқеадан хабар топган губернатор ҳам Жимми Уильямсонни афв этади.

"Жимми Уильямсон иши"нинг жиноятчилик тарихига киришига сабаби ҳам фақат у электр ўриндиғига ўтириб, руҳоний тавба қилдиргач, фақатгина столни токка улаш қолганда ўлимдан қутулиб қолгани билан изоҳланади. Қолаверса, бегуноҳ аёл ва болани ўлимдан қутқариб қолганлиги учун унга Флорида губернатори ва прокурори томонидан озодлик ҳам туҳфа этилган.

Бу воқеа ҳақида ўйлаганда, ота-боболаримизнинг "яхшилик қил, дарёга сол, билса балиқ, билмаса холиқ билади", деган ҳикмати ёдга тушади...

Интернет материаллари асосида И. ҲАМРОЕВ тайёрлади.

Xotira

АЖОЙИБ ИНСОН ЁДИ

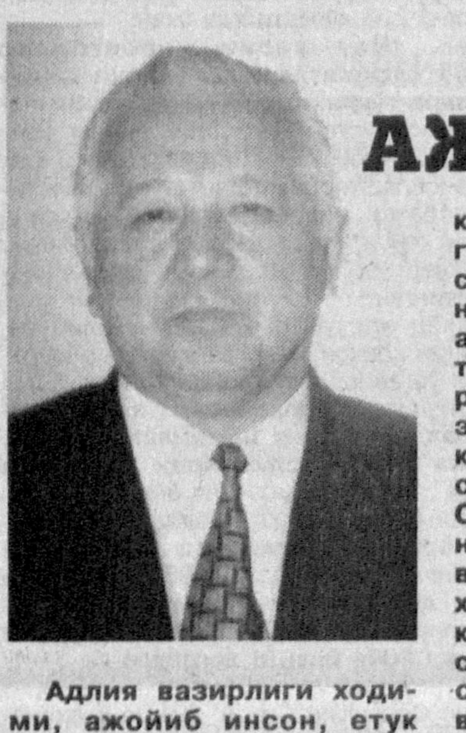

Адлия вазирлиги ходими, ажойиб инсон, етук ҳуқуқшунос Маъмур Жалиловни бешафқат ўлим орамиздан бевақт олиб кетди.

Маъмур Жалилов 1944 йилда Самарқанд вилояти, Пайариқ туманида таваллуд топган эди. У 1964 йилда Тошкент Давлат Университетининг ҳуқуқшунослик факультетига ўқишга кириб, уни 1971 йилда тугаллаган. У ҳуқуқшунос сифатида дастлабки меҳнат фаолиятини Самарқанд вилоят прокуратураси терговбўлимининг прокурори сифатида бошлаган эди. Шундан сўнг Самарқанд шаҳар прокуратурасининг катта терговчиси, Самарқанд вилоят судининг судьяси, Самарқанд вилояти Каттақўрғон шаҳар судининг раиси, Ўзбекистон Республикаси Олий судининг судьяси, Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирининг ўринбосари каби маъсулиятли лавозимларида фаолият кўрсатди. 1999 йилдан умрининг охирига қадар Адлия вазирлиги Идоравий меъёрий ҳужжатларни давлат рўйхатидан ўтказиш бошқармаси бошлиғи ўринбосари сифатида фаолият юритиб келди.

М. Жалилов қаерда ва қандай лавозимда ишламасин, ҳамиша ўзининг ҳалоллиги ва меҳнаткашлиги билан жамоа орасида катта обрў-эътибор қозонган. Шунингдек, бугун мамлакатимизда фаолият кўрсатаётган ҳуқуқшунослари орасида ҳам М. Жалиловнинг кўплаб шогирдлари бор. У ўз ҳаёти ва меҳнат фаолияти давомида ҳамиша ёшларга чин дилдан устозлик қилиб келди. Ҳуқуқшунослик илми сирларини ўргатди. Ўз навбатида унинг шогирдлари ҳам устозларининг ишларини ҳалоллик ва фидойилик билан давом эттиришмоқда.

Тажрибали ҳуқуқшунос, меҳрибон устоз, камтарин инсон Маъмур Жалиловнинг ёрқин хотираси қалбимизда абадий сақланиб қолади.

АДЛИЯ ВАЗИРЛИГИ ЖАМОАСИ

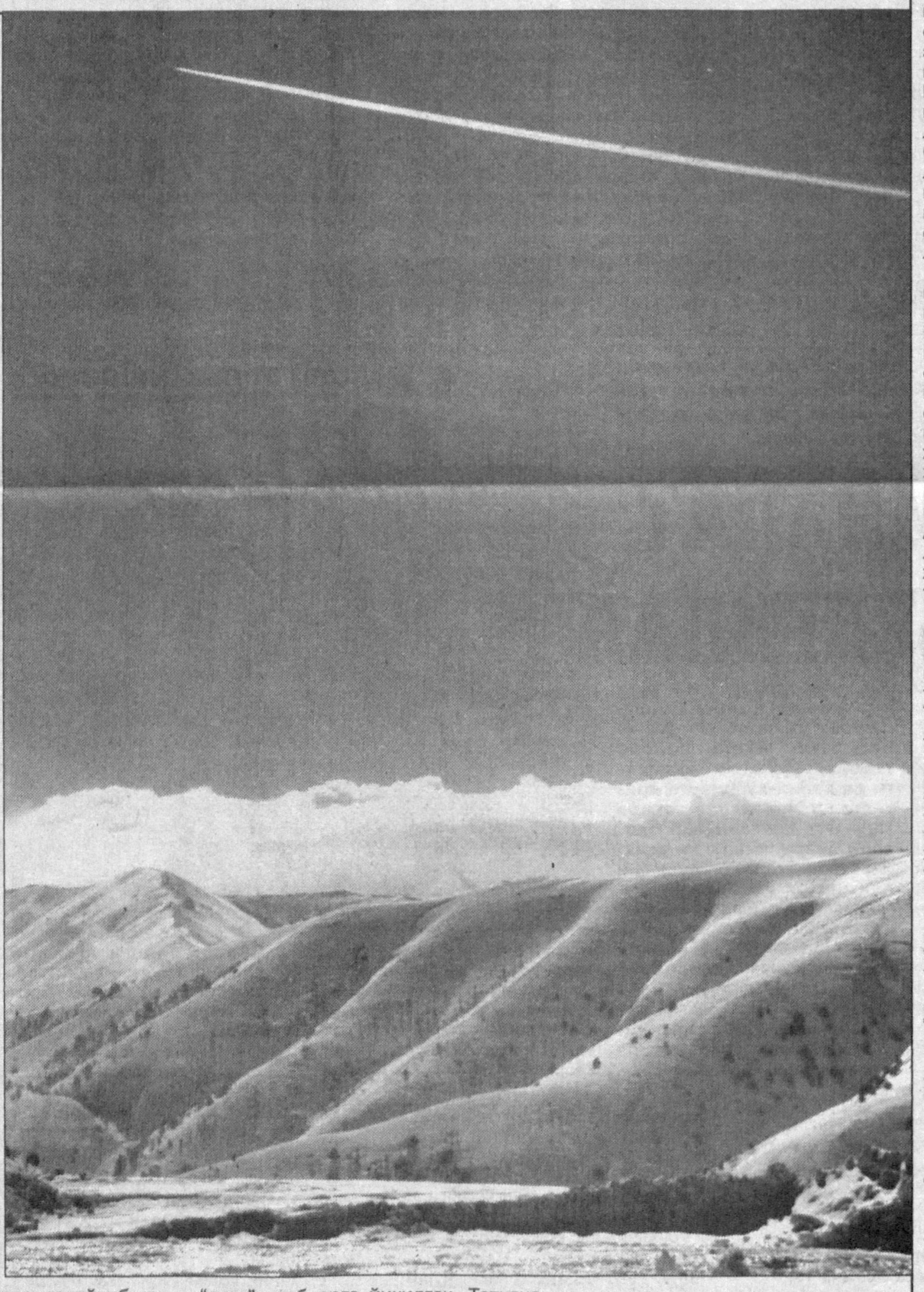

Charxi kajraftor

АДОЛАТЛИ ҲУКМ

Албатта, ҳаётда бирон-бир жиноят жазосиз қолмайди. Бироқ дунёда жазонинг антиқа турлари ҳам бор эканки, ундан жиноятчи аввал жабр тортса, кейин хурсанд ҳам бўлади.

Испаниялик 15 ёшли ўсмир жиноят содир этди-ю, айнан ана шундай ҳолатни бошдан кечирди. Яъни у жиноят содир этгач, тез орада қўлга олинди. Бироқ сўроқ жараёнида унинг ғирт саводсиз эканлиги маълум бўлиб қолди. Бундан хабар топган судья унинг зиммасига ўқиш-ёзишни ўрганиш мажбуриятини юклади.

Судья жиноий ишни кўриб чиқар экан, билими йўқ, саводсиз одамни суд қилиш умуман мумкин эмас, деган қарорга келган. Ўғригина бола ўқиш ва ёзишни ўрганиб бўлгач, судьянинг шахсан ўзи ундан имтиҳон олади ва суд қарори ижро этилганини қайд этади. Шу тариқа ўсмир ҳам жазони ўтайди, ҳам саводини чиқаради.

СОХТА СОЛИҚЧИ

Товламачилик ва фирибгарликни ўзига касб қилиб олган киши ҳар қандай вазиятда ҳам сувдан қуруқ чиқишга ҳаракат қилади. Масалан, брянсклик Татьяна исмли аёл ҳам суд пайтида ўзини оқлашга нечоғлик уринмасин, барибир, жазодан қутулиб қололмади. Суд уни тўрт йиллик қамоқ жазосига ҳукм қилди.

Бу аёлнинг фирибгарлиги солиқ полицияси инспекторининг йўқолган ҳужжатини топиб олгандан сўнг бошланади. Аёл аввалига бамайлихотир ҳужжатни ўзгартиришга киришади, яъни унга ўзининг суратини ёпиштиради. Сўнг асосий ишни бошлаш учун кирим ордери ҳам топила қолади. Ана шундан сўнг у ўз "фаолияти"ни бошлаб юборди. Сохта солиқчи қиёфасига кириб олган аёл бозорларни кезиб қоида бузган кишиларни ўзича жазолади. Яъни уларга жарима солиб, ҳар бир қоидабузардан 300 рублни қуртдек санаб олаверади. Лекин унинг бу «фаолияти»га тезда чек қўйилди ва у тегишли жазосини олади.

Динора АХМАТОВА тайёрлади.

ИЛЛАТЛАР ДОЯСИ

СУД ОЧЕРКИ

(Давоми. Боши учинчи бетда)

Ўрни келганда яна шуни айтиш керакки, Бахтиёр ва Татьяна Свешникова уй-жойларни таъмирлаб, кун ўтказишар эди. Бунга Татьянанинг бир пайтлар техника билим юртида сувоқчи-пардозловчи, бўёқчилик ҳунарини эгаллагани қўл келарди. Лекин уларнинг ҳаёти ҳеч қачон бир маромда кечмаган эди. Айниқса, Т.Свешникованинг ҳаёти эри касаллик туфайли вафот этгач, бутунлай издан чиқиб кетди. Энг ёмони, у ҳалол меҳнатдан бўйин товлаб, нопок ишларга қўл урди. Шу боис ҳам уч марта суднинг қора курсисида ўтирди. Икки нафар фарзандининг ҳам тақдирига ҳавас қилиб бўлмасди. Унинг ҳаёти батамом издан чиққан, енгил-елпи ҳаёт кечиришга муккасидан кетган эди.

Татьяна газак тайёрлаб келгач, қадаҳларга ичкилик қуйилди.

— Нима учун ичамиз? — дея Бахтиёр Татьянага юзланди. — Гапир, жоним...

— Албатта, соғлиқ учун. Ишимиз ҳамиша ўнгидан келаверсин. Пул топиб турсак, зиёфат ҳам канда бўлмайди.

Ўша оқшом уларнинг зиёфати қуюқ бўлди. Бирин-кетин шишалар бўшатилди. Бироқ Бахтиёр бўкиб ичиб олгач, эски одатини бошлади. Яъни Татьянани бўралатиб сўкишга тушди. Бундан ҳам даҳшатлиси шундаки, у беҳаё фильмларда кўрган ахлоқсиз ишларни аёлдан талаб қилишга тушади... Аввалига аёл уни ўзини босишга, хурсандчиликни бузмасликка чақирди. Бироқ бундан бирор-бир натижа чиқмади. Аксинча, Бахтиёр баттар инсоний қиёфасини йўқотиб қўйди.

Кутилмаганда у аёлнинг бошига ичкиликдан бўшаган шиша билан тушириб қолди.

Шу чоғнинг ўзида аёл оғир зарбдан инграб, йиқилди. Ҳушини йўқотди. Бахтиёр ҳам ўзини билмас даражада маст эди, бироқ у ҳамон ноўхшов сўзлар билан уни ҳақоратлашни қўймасди. Кўп ўтмай мастлик устун келганидан ўликдек қотиб ухлаб қолди.

Хонада сукунат чўкди. Туннинг аллақайси палласида Татьяна ўзига келиб, атрофга разм солди. У бир неча дақиқа бурун рўй берган можарони аниқ-тиниқ идрок этар, шу боис юраги аламга тўлиб турарди. Бир пайт хонтахта устида турган ошхона пичоғига кўзи тушди. Оғриқ азобиданми, хўрланганиданми, меҳр кўрмаганиданми хаёлига "лоп" этиб Бахтиёрдан ўч олиш фикри яшиндек урилди. Ва ана шу фикр таъсирида ўйлаб ҳам ўтирмай диванда ярим яланғоч ётган Бахтиёрнинг кўксига зарб билан пичоқ урди. Тиғ зарби Бахтиёрни ҳам сергак торттириб юборди. У кутилмаганда ўрнидан отилиб туриб кўкрагини чангаллаганча ошхона томон югурди. Бироқ аёл санчган тиғ унинг жон-жонига бориб теккан эди. Шу боис у бир неча дақиқа ўтиб-ўтмай "гурс" этиб йиқилди.

III. АЛВИДО, ОЗОДЛИК...

Худо қарғаган ўша кун Бахтиёр "гурс" этиб ерга йиқилгач, Татьяна қандай мудҳиш ишга қўл урганини англаб етди, шекилли, бирдан йўлакка чиқиб, "дод" солди. Қўшниларни ёрдамга чақирди.

— Мен эримни ўлдириб қўйдим. "Тез ёрдам"ни чақиринглар!— деди у телбанамо бир овозда.

Аммо вақт ўтган, рўй берган фожеани ўнглашга ҳеч нарса ёрдам бермасди. Татьяна Бахтиёрнинг қотилига айланди.

Хўш, эллик уч ёшли Татьяна нега бу жиноятга қўл урди? Бунинг сабаби нотайин ҳаёт кечириш, ичкиликка рўжу қўйиш билан изоҳланади. Ичкиликка рўжу қўйиш иллатларнинг дояси деб бежиз айтишмаган. Нега деганда, бу иллатга берилган кимса аввало, инсоний қиёфасини йўқотади, ҳаётидан файз-барака кўтарилади. Охир-оқибат бирор-бир жиноятга қўл уради.

Дастлабки тергов ва суд тергови чоғида эр-хотинлар ичкиликка бандэ бўлиб қолишгани аён бўлди. Лекин қўни-қўшнилар, қариндош-уруғлар бу ҳолга бефарқ қараб юришган. Фожеани кутиш эмас, олдини олишни унутишган. Оқибатда эса...

Jinoyat va jazo

— 2000 йилда марҳум укам Бахтиёрга Турсуной Авезова кўчасидаги 15/3 уй 30-хонани сотиб олиб берганман. Ўшандан буён уни кўрганим йўқ. Татьяна Свешникова билан никоҳсиз яшашини билмас эдим, — дейди суд мажлиси чоғида гувоҳлик берган Неъмат Нафиддинов.

Чуқурроқ ўйлаб кўрсангиз, бу бориб турган лоқайдлик эмасми? Бир қориндан талашиб тушган жон-жигар тақдирига нисбатан шунчалик бефарқ бўлиш мумкинми?

Татьяна Свешникова қилмиши учун суд ҳукми билан ўн йил озодликдан маҳрум этилди. Ҳаётда ҳақиқий бахтсизлик виждон азоби. Олий ҳукм виждон ҳукми. Энди виждон азоби ва ҳукми Татьянани бир умр таъқиб этиши муқаррар.

Бобир УМАРОВ,
ҳуқуқшунос
Валижон ЮСУПОВ,
"Инсон ва қонун" мухбири

ИНСОН ва ҚОНУН

МУАССИС: ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ АДЛИЯ ВАЗИРЛИГИ

1996 йилнинг январидан нашр этилади

2003 йил 29 декабрда Ўзбекистон Матбуот ва Ахборот агентлигида 078-рақам билан рўйхатга олинган

Бош муҳаррир: Шодиқул ҲАМРОЕВ

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:
Ихтиёр АБДУЛЛАЕВ
Бўритош МУСТАФОЕВ
Пўлат САМАТОВ
Хуршид СОДИҚОВ
Эркин ҚУДРАТОВ
Сайфиддин РАҲИМОВ
Ғафур АБДУМАЖИДОВ
Маҳмуд САТТОРОВ
Ислом ҲАМРО
Ҳолли НОРБОЙ
Нормейли НОРПЎЛАТОВ

Таҳририятга юборилган қўлёзмалар эгаларига қайтарилмайди ва уларга ёзма жавоб берилмайди. Муаллифлар фикри таҳририят нуқтаи назаридан фарқ қилиши мумкин.

Факт ва далиллар тўғрилиги учун масъулият муаллифлар зиммасидадир.

Саҳифаловчи-дизайнер: **Жаъфар ЖАББОРОВ**

Навбатчи: **Бобомурод РАЙИМОВ**

Индекс: 646882

«ИНСОН ВА ҚОНУН» газетаси таҳририяти компьютер базасида терилди ва саҳифаланди. А-2 бичимда, 2 босма табоқ ҳажмда, офсет усулида «Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси босмахонасида босилди. Корхона манзили: Тошкент шаҳри, Буюк Турон кўчаси 41-уй. Буюртма Г-117. Тиражи — 7.000. Босишга топшириш вақти — 21.00 Топширилди — 22.30

МАНЗИЛИМИЗ:
700047, Тошкент ш. Сайилгоҳ кўчаси-5.
Тел: 133-70-65, 133-84-50

1 2 3 4 5